

Na osnovu člana 16. stav 4. Zakona o Vladi Zeničko-dobojskog kantona-Prečišćeni tekst ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona", broj: 7/10), na prijedlog Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport, Vlada Zeničko-dobojskog kantona, na 84. sjednici, održanoj 29.12.2016. godine, d o n o s i

ZAKLJUČAK

I.

Prihvata se „Informacija o srednjoškolskom obrazovanju po nastavnim planovima i programima izrađenim po modularnoj metodologiji na području Zeničko-dobojskog kantona-obuhvat i izazov u implementaciji“.

II.

Informacija iz tačke I. ovog Zaključka, upućuje se na daljnju skupštinsku procedure.

III.

Zaključak stupa na snagu danom donošenja.

Broj: 02-_____/16.
Datum, 29.12.2016. godine
Zenica

PREMIJER

Miralem Galijašević

DOSTAVLJENO:

1x Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport,
1x Stručna služba Skupštine,
1x a/a.

Bosna i Hercegovina Federacija Bosne i Hercegovine ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON		Bosnia and Herzegovina Federation of Bosnia and Herzegovina ZENICA-DOBOJ CANTON
Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport PEDAGOŠKI ZAVOD ZENICA		Ministry of Education, Science, Culture & Sport PEDAGOGICAL INSTITUTE ZENICA

I N F O R M A C I J A

o srednjoškolskom obrazovanju po nastavnim planovima i programima izrađenim po modularnoj metodologiji na području Zeničko-dobojskog kantona – obuhvat i izazovi u implementaciji

Zenica, decembar 2016. godine

Sadržaj

Uvod	3
1. Reforma srednjeg stručnog obrazovanja	3
1.1. Modularni nastavni planovi i programi	4
2. Srednje stručno obrazovanje i primjena modularnih nastavnih planova i programa u školama u Zeničko-dobojskom kantonu	6
2.1. Škole i nastavni planovi i programi srednjeg stručnog obrazovanja	6
2.2. Primjena modularnih nastavnih planova i programa u Zeničko-dobojskom kantonu	7
3. Procjena stanja prostora, opreme i repromaterijala za realizaciju nastave u školama srednjeg stručnog obrazovanja na području Zeničko-dobojskog kantona	9
3.1. Uporedna analiza procjene stanja prostora, opreme i repromaterijala prema tipu nastave i vrstama nastavnih planova i programa	12
4. Način realiziranja praktične nastave u školama srednjeg stručnog obrazovanja	14
4.1. Škole koje nastavu realiziraju po modularnim nastavnim planovima i programima (III stepen)	18
4.2. Škole koje nastavu realiziraju po modularnim nastavnim planovima i programima (IV stepen)	19
4.3. Realiziranje praktične nastave po modularnim nastavnim planovima i programima	19
5. Osposobljenost zaposlenika škola za rad po modularnoj metodologiji	21
5.1. Stručno usavršavanje zaposlenika 2012-2015. godina	21
5.2. Stručno usavršavanje zaposlenika za rad po modularnim nastavnim planovima i programima	22
6. Finansijska ulaganja u srednje stručno obrazovanje i materijalne pretpostavke za njegovo unapređenje	23
7. Srednje stručno obrazovanje na području općine Usora	25
8. Srednje stručno obrazovanje na području općine Žepče	26
Zaključci i preporuke	29
Prilozi:	
1. Prikaz zastupljenosti zanimanja/zvanja u školama srednjeg stručnog obrazovanja u školskoj 2015/2016. godini u Zeničko-dobojskom kantonu	
2. Realiziranje praktične nastave u školama srednjeg stručnog obrazovanja u školskoj 2015/2016. godini u Zeničko-dobojskom kantonu	

Uvod

Obrazovanje je osnova i pokretač razvitka svakog društva i ono bi trebalo biti prioritetna briga svih. Ideja o značaju obrazovanja za život svakog pojedinca treba biti prepoznata višedimenzionalno budući da se obrazovanje uglavnom shvata kao obaveza završetka neke škole i dobivanja formalnih kvalifikacija. Promišljanja o obrazovanju treba usmjeriti na aspekte zapošljavanja, cjeloživotnog učenja i razvijanja ključnih kompetencija koje odgovaraju promjenjivim zahtjevima tržišta rada.

Dva su osnovna tipa srednjoškolskog obrazovanja, opće srednje obrazovanje i srednje stručno obrazovanje.

U fokusu ove informacije je srednje stručno obrazovanje, koje ima dvije osnovne funkcije. Prva funkcija je da obrazuje učenike za prvo zanimanje u određenom području rada (stručne, trogodišnje škole), a druga da pripremi učenike za prvo zvanje/zanimanje odgovarajuće struke i, eventualno, nastavak školovanja na visokoškolskim ustanovama i daljnje stručno osposobljavanje (tehničke i srodne, četvorogodišnje škole).

1. Reforma srednjeg stručnog obrazovanja

Od 1998. godine srednje stručno obrazovanje i obuka (eng. VET¹) u Bosni i Hercegovini, pa tako i u Zeničko-dobojskom kantonu, ulazi u značajnije reformske procese. Naime, te godine Bosna i Hercegovina počinje sa programom VET reforme uz podršku Evropske komisije. Obrazovne vlasti u Bosni i Hercegovini su prepoznale važnost reforme obrazovnog sistema (naročito u domenu srednjeg stručnog obrazovanja) koji može odgovoriti potrebama savremenog društva, s ciljem da obrazovni sistem BiH postane inicijator i generator ekonomskog i društvenog napretka zemlje. Stoga je Vijeće ministara 2002. godine objavilo „Poruku građanima BiH – Reforma obrazovanja“, u kojoj se, između ostalog, kaže: „Podržat ćemo ekonomski razvoj Bosne i Hercegovine kroz uspostavu modernog, rasprostranjenog, fleksibilnog i visokokvalitetnog sistema stručnog obrazovanja i obuke, koji će odgovarati potrebama tržišta rada.“ Reforma se odvijala kroz sljedeće faze/programe:

- Phare² VET (1998–2000),
- Phare VET Bridging (2000–2001),
- EU VET 1 (2002–2004),
- EU VET 2 (2004–2006),
- EU VET 3 (2007–2009) i
- EU VET 4 (2011–2013).

U reformi srednjeg stručnog obrazovanja i obuke ključno mjesto je pripadalo Evropskoj uniji kroz program EU VET, a važan je i doprinos GTZ³-a, koji od 2011. godine djeluje kao GIZ⁴, i ETF⁵-a. Evropska komisija, GIZ i ETF su učestvovali u realizaciji velikog broja seminara i radionica za nastavnike i direktore posvećenih reformi stručnog obrazovanja i obuke, radili na izradi modularnih nastavnih planova i programa i osiguranju savremene opreme za izvođenje praktične nastave.

U okviru Phare VET programa predstavnici ministarstava obrazovanja, pedagoških zavoda, srednjih stručnih škola, privrednih komora, zavoda za zapošljavanje i preduzeća radili su na izradi strategije reforme srednjeg stručnog obrazovanja i obuke u Bosni i Hercegovini. Kao prvi strateški dokument sa kojim se krenulo u reformu srednjeg stručnog obrazovanja i obuke u BiH, sačinjen je 2000. godine *Zeleni papir*, koji je pripremio 40 ključnih aktera iz BiH uz pomoć međunarodnih stručnjaka, a kojim je utvrđeno da su postojeći nastavni planovi i programi zastarjeli, preobimni i nefleksibilni i da je neophodno pristupiti izradi novih nastavnih planova i programa prema sljedećim smjernicama:

- izvršiti racionalizaciju nomenklature zanimanja,
- donijeti stručne i obrazovne standarde za srodna zanimanja,
- primijeniti modularnu metodologiju u razvoju novih nastavnih planova i programa,

¹ Vocational Education and Training

² Početna slova zemalja koje su prve počele sa implementacijom reforme srednjeg stručnog obrazovanja i obuke (Poland, Hungary, Albania, Romania, Estonia)

³ Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit – Njemačko društvo za tehničku saradnju

⁴ Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit – Njemačko društvo za međunarodnu saradnju

⁵ European Training Foundation – Evropska fondacija za obuku

- nastavne planove i programe razvijati u skladu sa standardima zanimanja dogovorenim sa predstavnicima poslodavaca i tržišta rada,
- novi nastavni planovi i programi moraju biti fleksibilni, sa mogućnošću bržeg prilagođavanja promjenama,
- standardi zanimanja i novi nastavni planovi i programi treba da budu uporedivi i kompatibilni programima zemalja Evropske unije, i
- uspostaviti sistem eksterne evaluacije i ocjenjivanja sa ciljem kontrole kvaliteta u stručnom obrazovanju i obuci.

Dakle, *Zeleni papir* predstavlja preporuke stručnjaka za srednje stručno obrazovanje koje su vezane za: legislativu, finansiranje, tržište rada i društvene partnere, osnovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, razvoj kurikuluma, standarde, certifikate, upravljanje u obrazovanju, obuku nastavnika. Svrha ovog dokumenta je bila da se kroz njegovu izradu postigne konsenzus o zajedničkim preporukama u pogledu politike sistema stručnog obrazovanja i obuke u Bosni i Hercegovini. *Bijeli papir* predstavlja dogovorenu politiku i strategiju, odnosno obavezu da se preduzmu politički, tehnički i organizacijski moguće aktivnosti. Rukovodeći se preporukama iz *Bijelog papira* 2008. godine donesen je Okvirni zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, broj: 63/08).

Proces reforme srednjeg stručnog obrazovanja nastavljen je kroz projekte EU VET od 2002. do 2013. godine koji su u fokusu imali donošenje nove klasifikacije zanimanja (smanjeno sa 500 na 13 porodica, odnosno 100 zanimanja definiranih Klasifikacijom zanimanja iz 2004. godine), izradu novih nastavnih planova i programa po modularnoj metodologiji za zanimanja srednjeg stručnog obrazovanja, obuku nastavnika o modularnoj metodologiji izrade nastavnih planova i programa, o upotrebi savremenih nastavnih metoda, načinima i kriterijima ocjenjivanja i slično. U okviru ovih projekata izrađeni su dokumenti:

- Standardi za modularne nastavne planove i programe u stručnom obrazovanju i obuci u Bosni i Hercegovini,
- Smjernice za razvijanje VET modularnih nastavnih planova i programa u Bosni i Hercegovini,
- Priručnik o pilot-testiranju, praćenju i evaluaciji modularnih nastavnih planova i programa.

U fokusu EU VET 4 projekta bio je razvoj Državnog kvalifikacijskog okvira, izrada standarda zanimanja za porodicu zanimanja Poljoprivreda i prerada hrane, jačanje kapaciteta odjeljenja za VET Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (APOSO) i izrada informacionog sistema za srednje stručno obrazovanje (VETIS) koji treba da predstavlja glavnu bazu podataka za srednje stručno obrazovanje i obuku u Bosni i Hercegovini.

Jedna od ključnih institucija podrške reformskim aktivnostima u oblasti obrazovanja i partner Evropskoj uniji u projektima koje ona finansira je Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje osnovana Zakonom o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“ broj 88/07). To je državna institucija koja je odgovorna za praćenje razvoja zajedničke jezgre nastavnih planova i programa, modularnih nastavnih planova i programa u srednjem stručnom obrazovanju te državnog kvalifikacijskog okvira, obrazovanja odraslih i cjeloživotnog učenja. Agencija u svom sastavu ima Odjeljenje za srednje stručno obrazovanje i obuku, obrazovanje odraslih i cjeloživotno učenje, sa Odsjekom za VET informacioni sistem, koji u svom fokusu ima modularne nastavne planove i programe. APOSO u saradnji sa nadležnim obrazovnim vlastima na nivou entiteta, kantona i Brčko Distrikta nastoji da razvije kvalitetan, harmoniziran, evropski uporediv obrazovni sistem koji ima brz odgovor na potrebe tržišta rada. U tom smislu aktivnosti APOSO-a u srednjem stručnom obrazovanju u fokusu imaju izradu standarda zanimanja na osnovu kojih se definiraju ishodi učenja za sve porodice zanimanja, nakon čega će Agencija pristupiti reviziji modularnih nastavnih planova i programa. Imajući u vidu da su u okviru EU VET projekta urađeni standardi za porodicu zanimanja Poljoprivreda i prerada hrane, Zeničko-dobojski kanton je donio modularne nastavne planove i programe za 10 zanimanja ove porodice. Također, Zeničko-dobojski kanton je donio Programsko-plansku strukturu nastavnih planova i programa razvijenih modularnom metodologijom za 74 zanimanja srednjeg stručnog obrazovanja. Nakon što APOSO realizira svoje aktivnosti na izradi standarda zanimanja i reviziji modularnih NPP-a pristupit će se izradi i donošenju modularnih NPP-a za ostale porodice zanimanja.

1.1. Modularni nastavni planovi i programi

Modularni nastavni planovi i programi predstavljaju savremeni trend u oblasti planiranja i programiranja odgoja i obrazovanja. Suštinu modularnih nastavnih planova i programa čini modul, koji podrazumijeva zaokruženu cjelinu, nezavisni, ali koherentni i samostojeći skup ishoda učenja, u sklopu šireg predmeta ili sam, sa jasno definiranim sadržajem i unaprijed određenom metodologijom i standardima ocjenjivanja.

Modul može biti sam ili u sprezi sa drugim modulima, sa kojima onda čini program ili širu cjelinu znanja, vještina i kompetencija. Moduli su, dakle, specifični i posebni „paketi“ učenja koji vode do postignuća definiranih ishodima učenja, a osiguravaju međudisciplinarno i međupredmetno povezivanje.

Izrada ishoda učenja je jedan od najvažnijih zadataka reforme srednjeg stručnog obrazovanja i obuke u Bosni i Hercegovini. Tradicionalno se pod nastavnim planovima i programima uglavnom podrazumijeva da je to jedan školski obavezujući dokument u okviru kojeg je, prije svega, propisano šta se u školi predaje. Naglasak se, dakle, u suštini daje na programske sadržaje, na ono šta se predaje, a ne na ono šta se i kako uči. Takvo shvatanje obrazovanja inicira da je najvažnija stvar propisati sadržaje koje treba predavati u školi, a da je manje važno utvrditi realni rezultat koji se postiže na kraju složenog procesa školskog učenja. Međutim, za škole je izuzetno važno da se umjesto nastavnih planova i programa usmjerenih na sadržaje, tj. na ono što bi nastavnici trebali predavati, uvedu nastavni planovi i programi koji su usmjereni na ishode, odnosno na ono šta bi učenici trebali znati i umjeti. Na taj način dolazi do promjene odgojno-obrazovne paradigme: umjesto obrazovanja usmjerenog na program i nastavnika, obrazovanje organizirano na ishodima je usmjereno na učenika i njegova postignuća. To stvara potrebu za dodatnom obukom i stručnim usavršavanjem nastavnika za realizaciju nastave koja će osposobiti učenike da stiču funkcionalna znanja, razvijaju vještine i sposobnosti i usvajaju stavove i vrijednosti koji su temelj za cjeloživotno učenje i trajnu zapošljivost u promjenjivim zahtjevima tržišta rada.

Dakle, osnovna karakteristika novih, modularnih nastavnih planova i programa je usmjerenost na ishode/ rezultate, a oni se odnose na znanja, vještine i kompetencije koje učenici trebaju imati i moraju biti savremeni, relevantni i podjednako dostupni svim učenicima u BiH. Još jedna bitna karakteristika reforme srednjeg stručnog obrazovanja i obuke je i povećanje fonda sati stručno-teorijskih predmeta i praktične nastave u odnosu na općeobrazovne predmete, što podrazumijeva i znatna finansijska ulaganja, jer su za kvalitetnu realizaciju nastavnih sadržaja potrebni i odgovarajući uvjeti: adekvatna veličina prostora, radionice, odgovarajući tehnički uređaji i prateća oprema, potrošni materijal i dr.

Modularni nastavni planovi i programi razvijeni u okviru reforme srednjeg stručnog obrazovanja i obuke predstavljali su „dogovorenu politiku“ svih nadležnih obrazovnih vlasti u BiH, s ciljem da se prevladaju razlike u postojećim nastavnim planovima i programima i harmonizira školstvo u BiH. U sklopu reforme razvijeni su nastavni planovi i programi primjenom modularne metodologije za sljedećih 74 zanimanja⁶:

Tabela A1. Prikaz modularnih nastavnih planova i programa po zanimanjima

Phare VET	VET 1	VET 2	VET 3	GTZ
Poslovno-pravni tehničar	Poljoprivredni tehničar	Ekonomski tehničar – finansijsko-računovodstveni smjer	Geološki tehničar	Tehničar za obradu drveta
Električar	Prehrambeni tehničar	Ekonomski tehničar – komercijalni smjer	Rudar	Proizvođač primarnih proizvoda od drveta
Krojač	Veterinarski tehničar	Poslovni sekretar	Ekološki tehničar (ostale djelatnosti)	Tapetar-dekorater
Kuhar	Cvječar-vrtlar	Trgovac	Grafički tehničar	Mašinski tehničar
Pekar	Farmer	Arhitektonski tehničar	Hemijski tehničar	Automehaničar
Stolar	Mesar	Geodetski tehničar	Kozmetički tehničar	Bravar
	Prehrambeni prerađivač	Građevinski tehničar	Frizer	Zavarivač
	Prerađivač mlijeka	Armirač-betonirac	Tehničar drumskog saobraćaja	Instalater
	Voćar-vinogradar-vinar	Kamenorezac	Tehničar poštanskog saobraćaja	Limar
		Keramičar-teracer	Tehničar telekom. saobraćaja	Monter
		Moler-farbar-soboslikar	Vozač motornih	Mehaničar

⁶ U modularnim nastavnim planovima i programima se ne koristi termin „zvanje“ za školovanje u trajanju od 4 godine, odnosno bez obzira na dužinu trajanja školovanja koristi se termin „zanimanje“.

			vozila	
		Monter suhe gradnje	Tekstilni tehničar	Metalobrusač
		Tesar-krovopokrivač	Obučar	Obrađivač metala rezanjem
		Zidar-fasader-izolater	Farmaceutski tehničar	Kovač
		Ekološki tehničar (šumarstvo i obrada drveta)	Fizioterapeutske tehničar	Precizni mehaničar
		Šumarski tehničar	Laboratorijsko-sanitarni tehničar	Elektrotehničar elektronike
		Tehničar hortikulture	Medicinski tehničar	Elektrotehničar računarstva
		Rasadničar		Tehničar za mehatroniku
		Šumar-čuvar šuma i lovišta		
		Šumar-rukovalac mehanizacijom u šumarstvu		
		Turistički tehničar		
		Ugostiteljski tehničar		
		Konobar		
		Poslastičar		

2. Srednje stručno obrazovanje i primjena modularnih nastavnih planova i programa u školama u Zeničko-dobojskom kantonu

2.1. Škole i nastavni planovi i programi srednjeg stručnog obrazovanja

Imajući u vidu da je u fokusu ove informacije srednje stručno obrazovanje i primjena modularnih nastavnih planova i programa prikupljeni su i obrađeni podaci iz 17 srednjih škola (6 tehničkih i srodnih škola i 11 mješovitih srednjih škola) koje realiziraju nastavne planove i programe srednjeg stručnog obrazovanja u 8 općina Zeničko-dobojskog kantona i gradu Zenica:

1. STŠ „Kemal Kapetanović“ Kakanj;
2. Srednja tehnička škola Tešanj;
3. Srednja tehnička škola Zavidovići;
4. Ekonomska škola Zenica;
5. Medicinska škola Zenica;
6. Tehnička škola Zenica;
7. MSŠ „Mehmedalija Mak Dizdar“ Breza;
8. Mješovita srednja škola Kakanj;
9. Mješovita srednja škola Maglaj;
10. MSŠ „Musa Ćazim Ćatić“ Olovo;
11. Mješovita srednja škola Tešanj;
12. MSŠ „NORDBAT-2“ Vareš;
13. MSŠ „Hazim Šabanović“ Visoko;
14. Mješovita srednja škola Zavidovići;
15. Mješovita srednja škola Zenica;
16. Mješovita srednja industrijska škola Zenica;
17. SMŠ „Mladost“ u Zenici.

Informacijom nisu obuhvaćene gimnazije, vjerske, muzičke i specijalne škole. Škole srednjeg stručnog obrazovanja sa područja općina Žepče i Usora, koje su, u skladu sa Zakonom o prenošenju nadležnosti Zeničko-dobojskog kantona za djelatnost osnovnog i srednjeg obrazovanja na općinu Žepče („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 12/09), odnosno Zakonom o prenošenju nadležnosti Zeničko-dobojskog kantona za djelatnost osnovnog i srednjeg obrazovanja na općinu Usora („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 5/15), u nadležnosti navedenih općina, predstavljene su na bazi dostavljenih podataka.

Naime, postupajući u skladu sa Zaključkom Vlade Zeničko-dobojskog kantona broj 02-38-18859/16 od 15.11.2016. godine kojim je Informacija vraćena na doradu radi dopune podacima o stanju u ovoj oblasti u

općinama Žepče i Usora, aktom broj 10-38-7769-2-2/16 od 21.11.2016. godine i aktom urgencije broj: 10-38-7769-2-2-1/16 od 7.12.2016. godine traženi su podaci od nadležnih općinskih službi kako bi se postupilo u skladu sa preporukama Vlade Zeničko-dobojskog kantona. Do 12.12.2016. godine, roka za dostavu podataka, nadležna općinska služba općine Žepče nije dostavila kompletne tražene podatke (godišnje planove i programe rada škola za školsku 2012/13., 2013/14. i 2014/15. godinu, podatke o nastavnim planovima i programima koji su u primjeni u školama srednjeg stručnog obrazovanja sa područja Općine te popunjene upitnike/tabele za prikupljanje podataka dostavljene od strane Ministarstva). Imajući u vidu naprijed navedeno nije bilo moguće u potpunosti postupiti u skladu sa preporukama Vlade Zeničko-dobojskog kantona u odnosu na općinu Žepče, te ova informacija ne sadrži kompletne podatke o srednjim stručnim školama sa područja općine Žepče. Informacija je dopunjena podacima za Mješovitu srednju školu Stjepana Radića sa područja općine Usora, koji su predstavljeni u tački 7., te podacima iz Općine Žepče u tački 8. ove informacije.

U školama srednjeg stručnog obrazovanja sa područja Zeničko-dobojskog kantona primjenjuju se sljedeći nastavni planovi i programi:

- *Nastavni planovi i programi za srednje stručne škole*, koje je donijelo Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Republike Bosne i Hercegovine, Pedagoški zavod R BiH, školske 1994/95. i 1995/96. godine;
- *Nastavni planovi i programi za tehničke i srodne škole*, koje je donijelo Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta Republike Bosne i Hercegovine, Pedagoški zavod R BiH, školske 1994/95. i 1995/96. godine;
- *Modularni nastavni planovi i programi za srednje stručno obrazovanje* (EU VET, GTZ), razvijeni u okviru EU VET projekata u Bosni i Hercegovini od 1998. godine pa nadalje;
- Nastavni planovi i programi doneseni bez primjene modularne metodologije od 2002. godine pa nadalje.

2.2. Primjena modularnih nastavnih planova i programa u Zeničko-dobojskom kantonu

Škole sa područja Zeničko-dobojskog kantona su od početka uključene u reformu srednjeg stručnog obrazovanja. U okviru Phare VET programa 1998. godine kao pilot-škole u razvoj modularnih nastavnih planova i programa iz Zeničko-dobojskog kantona bile su uključene Srednja stručna škola Tešanj/Mješovita srednja škola Tešanj (električar) i Mješovita srednja škola Olovo/MSS „Musa Ćazim Ćatić“ Olovo (stolar). Sa realizacijom nastave po modularnim NPP-ima ove škole su počele školske 2000/2001. godine. Sljedeće školske godine, odnosno školske 2001/2002. godine, i u Mješovitoj srednjoj školi Breza učenici upisani u zanimanje električar pohađali su nastavu po modularnim NPP-ima, koji su bili u primjeni do školske 2005/2006. godine. Od početka primjene prvih modularnih nastavnih planova i programa do danas neke nove škole su se uključile u VET program, a neke su, zbog nedovoljnog interesa učenika, u cjelosti prestale sa realizacijom modularnih NPP-a. Sagledavajući sveobuhvatne pokazatelje, proizlazi zaključak da je od ovih početaka broj škola, odnosno broj zanimanja po modularnim nastavnim planovima i programima permanentno rastao. Naime, trenutno u dvije škole, Mješovitoj srednjoj školi Tešanj i Mješovitoj srednjoj školi Zenica, cjelokupna nastava u školi se odvija po modularnim nastavnim planovima i programima (razvijanim kroz projekte EU VET i GTZ), dok se u tri škole, Mješovitoj srednjoj školi Kakanj, SMŠ „Mladost“ u Zenici i MSS „Musa Ćazim Ćatić“ Olovo dio nastave odvija po modularnim NPP-ima, a dio nastave po nastavnim planovima i programima R BiH iz školske 1994/95. i 1995/96. godine. Dakle, od ukupno 17 škola obuhvaćenih Informacijom u školskoj 2015/16. godini nastava po modularnim NPP-ima realizira se u pet škola. U ovim školama su iz sredstava navedenih projekata opremljeni kabineti i školske radionice za praktičnu nastavu odgovarajućim mašinama, alatima i pomoćnim priborom.

Od ukupnog broja (9385) učenika koji se školuju za 70 zanimanja/zvanja u školama obuhvaćenim Informacijom u školskoj 2015/16. godini, broj onih koji se obrazuju po modularnim NPP-ima iznosi 1877 učenika ili 20%. Od ukupno 35 zanimanja III stepena (2928 učenika) nastavu po modularnim NPP-ima pohađa 776 učenika raspoređenih u 17 zanimanja, a od ukupno 35 zanimanja/zvanja IV stepena (6457 učenika) nastavu po modularnim NPP-ima pohađa 1101 učenik raspoređen u 10 zanimanja. Po NPP-ima iz školske 1994/95. i 1995/1996. godine obrazuje se 6207 učenika raspoređenih u 42 zanimanja/zvanja, od toga u III stepenu 2152 učenika u 22 zanimanja, a u IV stepenu 4055 učenika u 20 zvanja. Također, u zvanjima IV stepena po novim nastavnim planovima i programima donesenim nakon 2002. godine bez primjene modularne metodologije nastavu pohađa 1301 učenik raspoređen u 7 zvanja.

U sljedećim tabelama je predstavljena primjena nastavnih planova i programa prema broju učenika te primjena modularnih nastavnih planova i programa po školi i zanimanju.

Tabela A2. Prikaz primjene nastavnih planova i programa prema broju učenika i zanimanju/zvanju u školskoj 2015/2016. godini

NASTAVNI PLAN I PROGRAM	Broj učenika	%	Zanimanje/zvanje	
			III stepen	IV stepen
Modularni NPP-i (EU VET i GTZ)	1877	20%	17	10
NPP-i R BiH iz školske 1994/95. i 1995/96. godine	6207	66%	22	20
NPP-i doneseni bez primjene modularne metodologije od 2002. godine pa nadalje ⁷	1301	14%	0	7
UKUPNO	9385	100%	39	37

Razlika između podatka o broju zanimanja/zvanja iskazanog u Tabeli A2 (76) i podatka navedenog u tekstu iznad Tabele A2 (70) je rezultat činjenice da za šest zanimanja/zvanja učenici stiču zanimanje/zvanje sa identičnim nazivom bilo da završe po modularnim NPP-ima ili NPP-ima koji nisu izrađeni primjenom modularne metodologije.

Tabela A3. Prikaz primjene modularnih nastavnih planova i programa po školi i zanimanju

Škola	Zanimanje	od školske godine	do školske godine
MSŠ "Mehmedalija Mak Dizdar" Breza	Električar	2001/2002.	2005/2006.
Mješovita srednja škola Kakanj	Frizer	2010/2011.	u primjeni
MSŠ "Musa Ćazim Ćatić" Olovo	Stolar	2000/2001.	2012/2013.
	Poljoprivredni tehničar	2004/2005.	2007/2008.
		2009/2010.	u primjeni
	Cvjećar-vrtljar	2006/2007.	2008/2009.
Mješovita srednja škola Tešanj	Električar	2000/2001.	u primjeni
	Krojač	2001/2002.	u primjeni
	Kuhar	2003/2004.	u primjeni
	Konobar	2006/2007.	2013/2014.
	Stolar	2004/2005.	2013/2014.
	Trgovac	2004/2005.	u primjeni
	Prehrambeni prerađivač	2004/2005.	2006/2007.
	Cvjećar-vrtljar	2006/2007.	2010/2011.
		2012/2013.	2014/2015.
	Poslovni sekretar	2005/2006.	2011/2012.
	Frizer	2009/2010.	u primjeni
	Obradivač metala rezanjem	2011/2012.	u primjeni
	Instalater	2011/2012.	u primjeni
	Zavarivač	2011/2012.	u primjeni
	Automehaničar	2011/2012.	u primjeni
	Vozač motornih vozila	2010/2011.	u primjeni
	Obučar	2011/2012.	u primjeni
	Zidar-fasader-izolater	2010/2011.	2014/2015.
	Monter suhe gradnje	2010/2011.	2012/2013.
	Poslovno pravni tehničar	2010/2011.	u primjeni
	Elektro-tehničar računarstva	2012/2013.	u primjeni
	Tehničar za mehatroniku	2010/2011.	u primjeni
	Tehničar drumskog saobraćaja	2012/2013.	u primjeni

⁷ mašinski tehničar za kompjutersko upravljanje mašinama (136 učenika – 1,45%), tehničar za mehatroniku (46 učenika – 0,49%), bankarski tehničar i finansijski tehničar (224 učenika – 2,39%), medicinska škola: medicinska sestra-tehničar, zubni tehničar i farmaceutski tehničar (895 učenika – 9,53%)

	Tekstilni tehničar	2009/2010.	u primjeni
	Poljoprivredni tehničar	2009/2010.	u primjeni
	Prehrambeni tehničar	2009/2010.	u primjeni
	Veterinarski tehničar	2010/2011.	2013/2014.
Srednja mješovita škola „Mladost“ u Zenici	Zidar-fasader-izolater	2008/2009.	u primjeni
	Armirač-betonirac	2008/2009.	u primjeni
	Tesar-krovopokrivač	2008/2009.	2010/2011.
	Keramičar-teracer-podopolagač	2007/2008.	u primjeni
	Monter suhe gradnje	2007/2008.	u primjeni
	Tehničar za mehatroniku	2011/2012.	u primjeni
Mješovita srednja škola u Zenici	Mesar	2004/2005.	u primjeni
	Pekar	2004/2005.	2008/2009.
	Cvječar-vrtlar	2004/2005.	2008/2009.
	Prehrambeni prerađivač	2005/2006.	2007/2008.
	Kuhar	2005/2006.	u primjeni
	Konobar	2005/2006.	2008/2009.
		2011/2012.	2013/2014.
	Poslastičar	2005/2006.	u primjeni
	Trgovac	2005/2006.	u primjeni
	Veterinarski tehničar	2004/2005.	u primjeni
	Poljoprivredni tehničar	2004/2005.	u primjeni
	Prehrambeni tehničar	2004/2005.	u primjeni
	Poslovno pravni tehničar	2006/2007.	u primjeni
	Ugostiteljski tehničar	2006/2007.	u primjeni
	Ekološki tehničar	2009/2010.	u primjeni

U namjeri da se obrazovnoj i široj javnosti predstavi stanje u oblasti srednjeg stručnog obrazovanja i primjene modularnih nastavnih planova i programa na području Zeničko-dobojskog kantona, na bazi prikupljenih i obrađenih podataka iz škola sačinjena je ova informacija. Kao bitni segmenti koji utiču na mogućnost i kvalitet primjene modularnih nastavnih planova i programa, prikupljeni podaci su obrađeni s aspekta:

- stanja prostora, opreme i repromaterijala za realizaciju nastave;
- načina realizacije praktične nastave;
- potrebe za stručnim usavršavanjem nastavnika;
- potrebnih finansijskih ulaganja.

3. Procjena stanja prostora, opreme i repromaterijala za realizaciju nastave u školama srednjeg stručnog obrazovanja na području Zeničko-dobojskog kantona

Materijalno-tehnički uvjeti u srednjim školama Zeničko-dobojskog kantona koje je potrebno obezbijediti za realizaciju nastave regulirani su Zakonom o srednjoj školi („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 5/04, 20/07, 19/09, 9/11 i 4/14), Pedagoškim standardima za srednju školu („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 09/04, 10/06 i 11/13) i nastavnim planovima i programima za pojedina zanimanja/zvanja za koja se obrazuju učenici srednjih škola.

Pod materijalno-tehničkim uvjetima za realizaciju nastave prvenstveno se misli na obezbjeđivanje nastavnih prostorija za izvođenje općeobrazovne nastave, stručno-teorijske nastave te praktične nastave, prema programima stručnog obrazovanja u pojedinim stručnim školama. U skladu sa specifičnostima rada u srednjoj školi najčešće se prostor organizira kao: učionice, kabineti, kabineti za nastavnike, prostori za praktičnu nastavu, laboratoriji i sl.

Podaci koji slijede odnose se na procjenu stanja prostora, opreme i raspoloživosti repromaterijala za realizaciju svih tipova nastave (općeobrazovna nastava, stručno-teorijska nastava i praktična nastava) u školama srednjeg stručnog obrazovanja za osam općina Zeničko-dobojskog kantona (Breza, Kakanj, Maglaj, Olovo, Tešanj, Vareš, Visoko i Zavidovići) te grad Zenica. Obrađeni podaci se odnose na 70 različitih zanimanja i zvanja u školskoj 2015/2016. godini. Većina zanimanja i zvanja se pojavljuju u više škola srednjeg stručnog obrazovanja, te se analiza odnosi na 155 zanimanja i zvanja za općeobrazovnu i stručno-

teorijsku nastavu i 149 zanimanja i zvanja za praktičnu nastavu (praktična nastava prema NPP-ima nije predviđena za 6 zanimanja/zvanja).

Detaljan pregled zastupljenosti zanimanja i zvanja po školama dat je u Tabeli B1, koja je u Prilogu.

Rezultati procjene stanja prostora, opreme i raspoloživosti repromaterijala za realizaciju svih tipova nastave (općeobrazovna nastava, stručno-teorijska nastava i praktična nastava) izvršene od strane škola, predstavljeni po općinama/gradu su sljedeći:

1. Općina Breza

Prema podacima koji se odnose na općinu Breza, u MSS „Mehmedalija Mak Dizdar“ nastava se organizira za 5 zanimanja/zvanja. Korišteni prostor, oprema i repromaterijal omogućavaju nesmetano izvođenje općeobrazovne i stručno-teorijske nastave. Analizom podataka koji se odnose na praktičnu nastavu može se zaključiti da su uvjeti u kojima se izvodi nastava za zanimanje frizer-vlasuljar, ekonomski tehničar, elektrotehničar energetike, plinski i vodoinstalatler djelimično zadovoljavajući. Nastava za navedena zanimanja/zvanja se izvodi u radionicama montažnog tipa na kojima su neophodni građevinski radovi. Radionice je potrebno dodatno opremiti mjernim instrumentima, alatom, priborom kao i odgovarajućim repromaterijalom.

2. Općina Kakanj

Prema podacima koji se odnose na općinu Kakanj, u STŠ „Kemal Kapetanović“ Kakanj i Mješovitoj srednjoj školi Kakanj, nastava se organizira za 14 zanimanja/zvanja. Korišteni prostor u potpunosti zadovoljava uvjete za općeobrazovnu i stručno-teorijsku nastavu. Prostor u kojem se izvodi praktična nastava u potpunosti ispunjava uvjete za 8 zanimanja/zvanja, a za 3 zvanja (ekonomski tehničar, bankarski tehničar, saobraćajni tehničar) nastava se izvodi u učionicama površine 50 m², a nastava za 2 zvanja (mašinski tehničar i elektrotehničar energetike) u radionicama Mješovite srednje škole Kakanj što otežava izvođenje nastave. Za zvanje građevinski tehničar prema NPP-u nije predviđena praktična nastava. Korištena oprema u potpunosti ispunjava uvjete za izvođenje općeobrazovne i stručno-teorijske nastave za 9 zanimanja/zvanja, a za 5 djelimično zadovoljava (npr. u STŠ „Kemal Kapetanović“ ne postoji oprema za izvođenje nastave iz fizike, biologije i hemije). Oprema za praktičnu nastavu u ovim školama u potpunosti zadovoljava uvjete za 5 zanimanja/zvanja. U MSS „Kakanj“ oprema je nedostatna za zanimanja prodavač, kuhar i za zvanje rudarski tehničar, dok je u STŠ „Kemal Kapetanović“ Kakanj izražen problem nedostatka opreme za sva zvanja. U navedenim školama je kontinuirano izražen nedostatak repromaterijala.

3. Općina Maglaj

Prema podacima koji se odnose na općinu Maglaj, u Mješovitoj srednjoj školi Maglaj nastava se organizira za 15 zanimanja/zvanja. Prostor u kojem se izvodi stručno-teorijska i praktična nastava u potpunosti zadovoljava potrebe za sva zanimanja/zvanja, dok za općeobrazovnu nastavu djelimično zadovoljava, npr. nastava za tjelesni i zdravstveni odgoj se izvodi u gradskoj dvorani. Oprema u školi djelimično zadovoljava uvjete za izvođenje općeobrazovne i stručno-teorijske i za 13 zanimanja/zvanja praktične nastave. Evidentan je nedostatak nastavnih sredstava i pomagala, bibliotečkog fonda, računarske opreme te rekvizita za izvođenje nastave tjelesnog i zdravstvenog odgoja. Oprema u školi je uništena u potpunosti 2014. godine u poplavama. Većine opreme je ponovo nabavljena osim za zanimanje frizer-vlasuljar. Za zanimanje bravar i konfektionar tekstila-krojač oprema u potpunosti zadovoljava uvjete. Za izvođenje svih vidova nastave u školi neophodna je nabavka veće količine repromaterijala.

4. Općina Olovo

Prema podacima koji se odnose na općinu Olovo, u MSS „Musa Ćazim Ćatić“ Olovo nastava se organizira za 5 zanimanja/zvanja. Prostor, oprema i repromaterijal ispunjavaju uvjete za izvođenje općeobrazovne, stručno-teorijske i praktične nastave za sva zanimanja/zvanja u ovoj odgojno-obrazovnoj ustanovi.

5. Općina Tešanj

Prema podacima koji se odnose na općinu Tešanj, u Srednjoj tehničkoj školi Tešanj i Mješovitoj srednjoj školi Tešanj nastava se organizira za 25 zanimanja/zvanja. Prostor u kojem se izvodi općeobrazovna i stručno-teorijska nastava za obje škole je uglavnom na zadovoljavajućem ili djelimično zadovoljavajućem nivou izuzev za 2 zvanja/zanimanja (ne postoji kabinet za izvođenje stručno-teorijske nastave za zanimanje vozač motornih vozila i za zvanje tehničar drumskog saobraćaja u Mješovitoj srednjoj školi Tešanj). Prostorni uvjeti za realizaciju praktične nastave su zadovoljavajući ili djelimično zadovoljavajući.

Djelimično zadovoljavajući uvjeti se npr. ogledaju u činjenici da škola ne posjeduje odgovarajuću radionicu za zvanje mašinski tehničar (Srednja tehnička škola Tešanj) ili da škola raspolaže sa radionicom koja je po dimenzijama nezadovoljavajuća za grupu od 15 učenika, te da postoje otežavajuće okolnosti u vidu toplotne izolacije prostora, odnosno otežano zagrijavanje zimi i rashlađivanje ljeti (Mješovita srednja škola, zanimanje tekstilni tehničar i krojač). Za zvanje građevinski tehničar u Srednjoj tehničkoj školi Tešanj po nastavnom planu i programu nije planiran predmet Praktična nastava. Oprema kojom raspolažu škole, kada je u pitanju realizacija svih tipova nastave, je na zadovoljavajućem ili djelimično zadovoljavajućem nivou (npr. u Mješovitoj srednjoj školi Tešanj nema računara sa odgovarajućim programskim paketima, didaktičkih sredstava i pomagala, mjernih instrumenata i alata, te laboratorijske opreme). Škole iz vlastitih prihoda i uz pomoć donacija određenih subjekata vrše nabavku repromaterijala koji u cjelosti ne zadovoljava potrebe npr. zbog prilično skupih hemikalija i drugih materijala.

6. Općina Vareš

Prema podacima koji se odnose na općinu Vareš, u MSŠ „NORDBAT-2“ Vareš nastava se organizira za 3 zanimanja/zvanja. Prostor, oprema i repromaterijal ispunjavaju uvjete za izvođenje općeobrazovne, stručno-teorijske i praktične nastave za sva zanimanja/zvanja u ovoj odgojno-obrazovnoj ustanovi.

7. Općina Visoko

Prema podacima koji se odnose na općinu Visoko, u MSŠ „Hazim Šabanović“ Visoko nastava se organizira za 12 zanimanja/zvanja. Korišteni prostor i oprema u školi u potpunosti ispunjava uvjete za izvođenje općeobrazovne i stručno-teorijske nastave za sva zanimanja/zvanja. Za kvalitetniju realizaciju nastave potrebno je nabaviti veće količine potrošnog materijala kao i repromaterijala.

8. Općina Zavidovići

Prema podacima koji se odnose na općinu Zavidovići, tj. u Srednjoj tehničkoj školi Zavidovići i Mješovitoj srednjoj školi Zavidovići nastava se organizira za ukupno 23 zanimanja/zvanja. Korišteni prostor u školi u potpunosti ispunjava uvjete za izvođenje općeobrazovne nastave. Prostor za realizaciju stručno-teorijske nastave uglavnom zadovoljava ili djelimično zadovoljava. U Mješovitoj srednjoj školi Zavidovići izražen je nedostatak kabineta, odnosno nemogućnost kabinetskog izvođenja stručno-teorijske nastave. Kada je u pitanju realizacija praktične nastave prostorni uvjeti su zadovoljavajući izuzev za zvanje tehničar za mehatroniku u Mješovitoj srednjoj školi Zavidovići. Oprema u potpunosti ispunjava uvjete za izvođenje općeobrazovne nastave za sva zanimanja/zvanja. Za realizaciju stručno-teorijske nastave uvjeti su zadovoljavajući za ukupno 13 zanimanja/zvanja i djelimično zadovoljavajući za ukupno 10 zanimanja/zvanja (npr. u Mješovitoj srednjoj školi Zavidovići izražen je nedostatak shema i saobraćajnih znakova za zvanje tehničar drumskog saobraćaja, dio opreme za simulaciju rada za zvanje tehničar za mehatroniku, kompjuteri, kase i vage za zanimanje prodavač). Oprema za praktičnu nastavu je zadovoljavajuća ili djelimično zadovoljavajuća.

Repromaterijal (didaktički materijal) za sva zanimanja/zvanja u ovim školama za realizaciju općeobrazovne nastave je zadovoljavajući. Za stručno-teorijsku i praktičnu nastavu, uvjeti su zadovoljavajući za 11 zanimanja/zvanja za koja se obrazuju učenici u Srednjoj tehničkoj školi Zavidovići i djelimično zadovoljavajući za 12 zanimanja/zvanja za koja se obrazuju učenici u Mješovitoj srednjoj školi u Zavidovićima.

9. Grad Zenica

Prema podacima koji se odnose na općinu Zenica, predmetom analize za područje grada Zenice bilo je ukupno 6 srednjih škola. Nastava se u ovim školama organizira za ukupno 53 zanimanja/zvanja. Korišteni prostor za 50 zanimanja/zvanja zadovoljava potrebne uvjete za izvođenje općeobrazovne nastave, dok za 3 zvanja prostor djelimično zadovoljava (u Medicinskoj školi je izražen problem nedostatka dovoljnog broja učionica). Prostorni uvjeti za stručno-teorijsku nastavu su zadovoljavajući ili djelimično zadovoljavajući. Djelimično zadovoljavajući prostorni uvjeti se procjenjuju za ukupno 16 zanimanja/zvanja (za zvanje medicinska sestra-tehničar nedostaju kabineti za anatomiju i kliničku medicinu, za zvanje zubni tehničar nedostaju kabineti za tehnologiju i ortodontiju, dok za zvanje farmaceutski tehničar ne postoje adekvatno opremljeni kabineti u Medicinskoj školi Zenica a nastava u Mješovitoj srednjoj industrijskoj školi Zenica izvodi se u učionicama tako da nastavnici koriste samo nastavna sredstva i pomagala koja mogu donijeti sa sobom u učionicu). Prostor namijenjenim za praktičnu nastavu za 35 zanimanja/zvanja procijenjen je kao zadovoljavajući, a 14 kao djelimično zadovoljavajući (u Mješovitoj srednjoj industrijskoj školi Zenica za zvanje rudarski tehničar i geološki tehničar jedan dio nastave se realizira u radionicama a dio na terenu kada

to vremenski uvjeti dozvoljavaju ili u pogonima kada preduzeća dozvole učenicima posjetu u skladu sa planovima poslova određenih preduzeća). Prostorni uvjeti za izvođenje nastave za zvanje farmaceutski tehničar u Medicinskoj školi Zenica procjenjuju se kao nezadovoljavajući (ne postoji adekvatan kabinet). Stanje opreme u potpunosti zadovoljava uvjete za izvođenje općeobrazovne nastave za 26 zanimanja/zvanja, a za 27 zanimanja/zvanja djelimično zadovoljava (npr. naveden je nedostatak savremenih nastavnih sredstava u vidu računara i „pametnih tabli“ kako bi se odgovorilo zahtjevima savremene tehnologije, nedostatak audio-vizuelnih sredstava, pomoćnog pribora). Za stručno-teorijsku nastavu procjenjuje se da su za 13 zanimanja/zvanja uvjeti zadovoljavajući, a za 39 zanimanja/zvanja djelimično zadovoljavajući (npr. u Mješovitoj srednjoj školi Zenica naveden je nedostatak mjernih instrumenata i laboratorijske opreme, u Tehničkoj školi Zenica za zvanje geodetski tehničar nedostaje savremena oprema za stručno-teorijsku i praktičnu nastavu, npr. teodoliti, programi za satelitsko određivanje geodetskih tačaka i sl).

Oprema za praktičnu nastavu je zadovoljavajuća za 32 zanimanja/zvanja a za 18 zanimanja/zvanja kao djelimično zadovoljavajući (npr. u Mješovitoj srednjoj školi Zenica naveden je nedostatak mjernih instrumenata, pomoćnog pribora, kuhinjskog posuda i sitnog inventara, u Tehničkoj školi Zenica nedostaje CNC mašina za horizontalnu obradu za potrebe nastavnih predmeta Programiranje na CNC mašinama i CNC tehnologije te dio opreme za zvanje elektrotehničar računarske tehnike i automatike). Repromaterijal koji se koristi u općeobrazovnoj nastavi zadovoljava ili djelimično zadovoljava uvjete, a repromaterijal koji se koristi za realizaciju stručno-teorijske nastave za 12 zanimanja/zvanja ne zadovoljava uvjete (raspoloživa količina repromaterijala u Mješovitoj srednjoj industrijskoj školi nije dovoljna za izvođenje laboratorijskih vježbi za skoro sva zanimanja/zvanja). Kada je u pitanju nabavka repromaterijala za realizaciju praktične nastave za 25 zanimanja/zvanja, škole posjeduju dovoljnu količinu repromaterijala, a za 16 zanimanja/zvanja nabavka potrošnog materijala djelimično zadovoljava potrebe nastave. Za ukupno 9 zanimanja/zvanja (farmaceutski tehničar u Medicinskoj školi i skoro sva zanimanja/zvanja Mješovite srednje industrijske škole) nabavka repromaterijala ne zadovoljava potrebe praktične nastave.

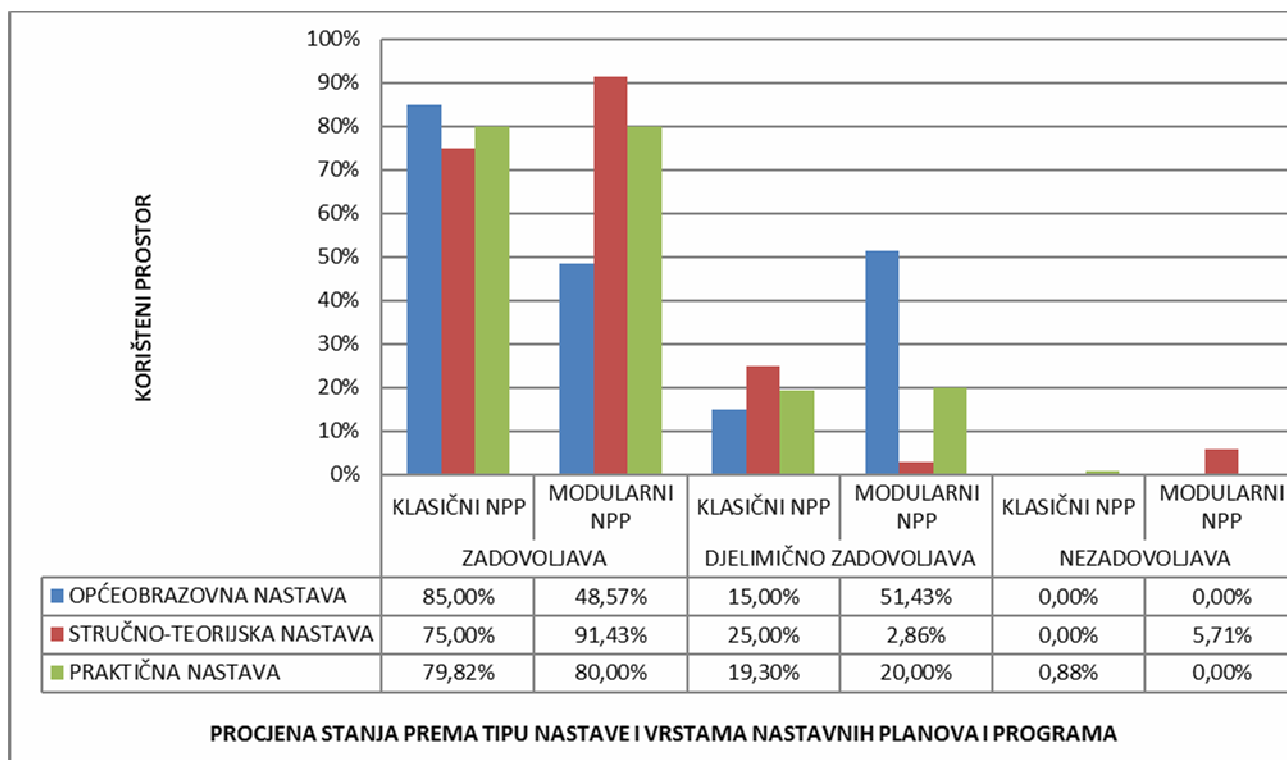
U kontekstu gore navedenog možemo zaključiti da se nastavni proces u školama srednjeg stručnog obrazovanja uglavnom realizira u zadovoljavajućim i djelimično zadovoljavajućim uvjetima (prostor, oprema, repromaterijal), dok se nastavni proces realizira u nezadovoljavajućim uvjetima za ukupno 3 zanimanja/zvanja kada je u pitanju prostor, 6 zanimanja/zvanja kada je u pitanju oprema i 29 zanimanja/zvanja kada je u pitanju repromaterijal.

3.1. Uporedna analiza procjene stanja prostora, opreme i repromaterijala prema tipu nastave i vrstama nastavnih planova i programa

Uvjeti u školama srednjeg stručnog obrazovanja prema obilježjima prostora, opreme i repromaterijala predstavljeni su zbirno u Tabeli B2.

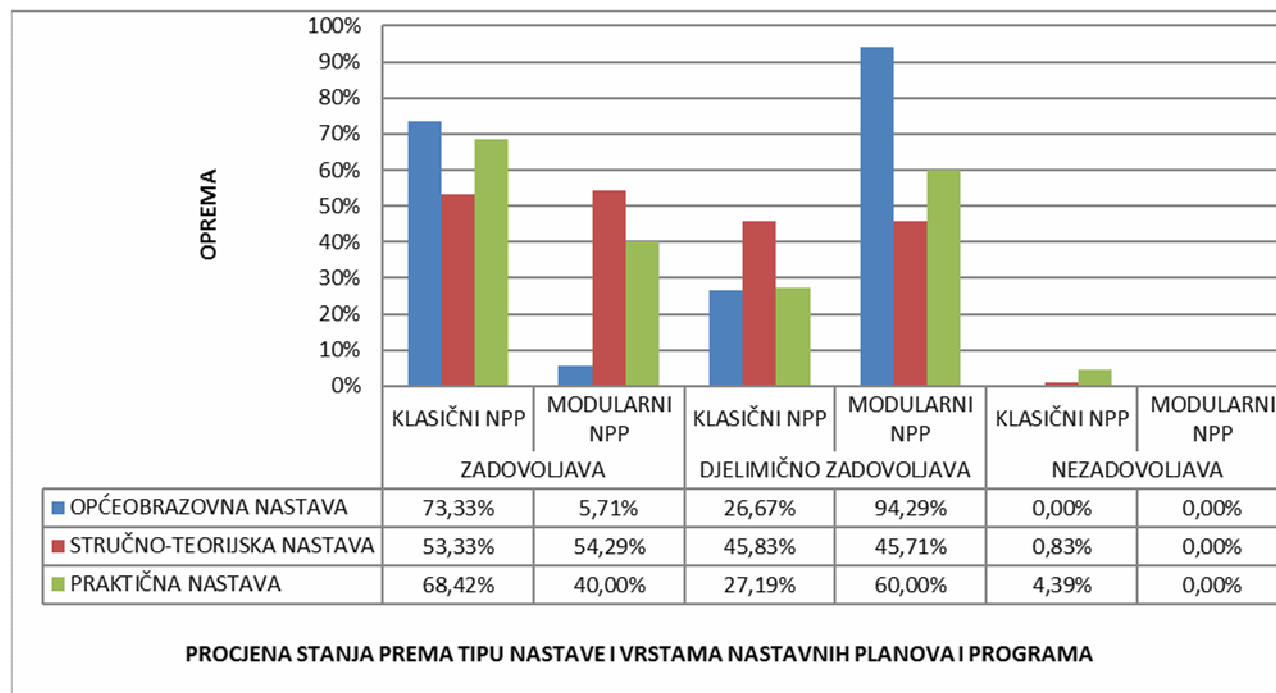
Tabela B2. Procjena stanja prostora, opreme i repromaterijala u školama srednjeg stručnog obrazovanja na području Zeničko-dobojskog kantona za školsku 2015/2016. godinu

	ELEMENTI PROCJENE PREMA TIPU NASTAVE I OBILJEŽJIMA PROSTORA, OPREME I REPROMATERIJALA		PROCJENA STANJA ZA NASTAVU PO MODULARNIM NPP-ima			PROCJENA STANJA ZA NASTAVU PO "KLASIČNIM" NPP-ima		
			ZADOVOLJAVA	DJELIMIČNO ZADOVOLJAVA	NEZADOVOLJAVA	ZADOVOLJAVA	DJELIMIČNO ZADOVOLJAVA	NEZADOVOLJAVA
Ukupno za Zeničko- dobojski kanton	PROSTOR	OPĆEOBRAZOVNA NASTAVA	17	18	0	102	18	0
		STRUČNO-TEORIJSKA NASTAVA	32	1	2	90	30	0
		PRAKTIČNA NASTAVA	28	7	0	91	22	1
	OPREMA	OPĆEOBRAZOVNA NASTAVA	2	33	0	88	32	0
		STRUČNO-TEORIJSKA NASTAVA	19	16	0	64	55	1
		PRAKTIČNA NASTAVA	14	21	0	78	31	5
	REPROMATERIJAL	OPĆEOBRAZOVNA NASTAVA	2	33	0	67	53	0
		STRUČNO-TEORIJSKA NASTAVA	5	28	2	54	54	12
		PRAKTIČNA NASTAVA	8	27	0	51	48	15

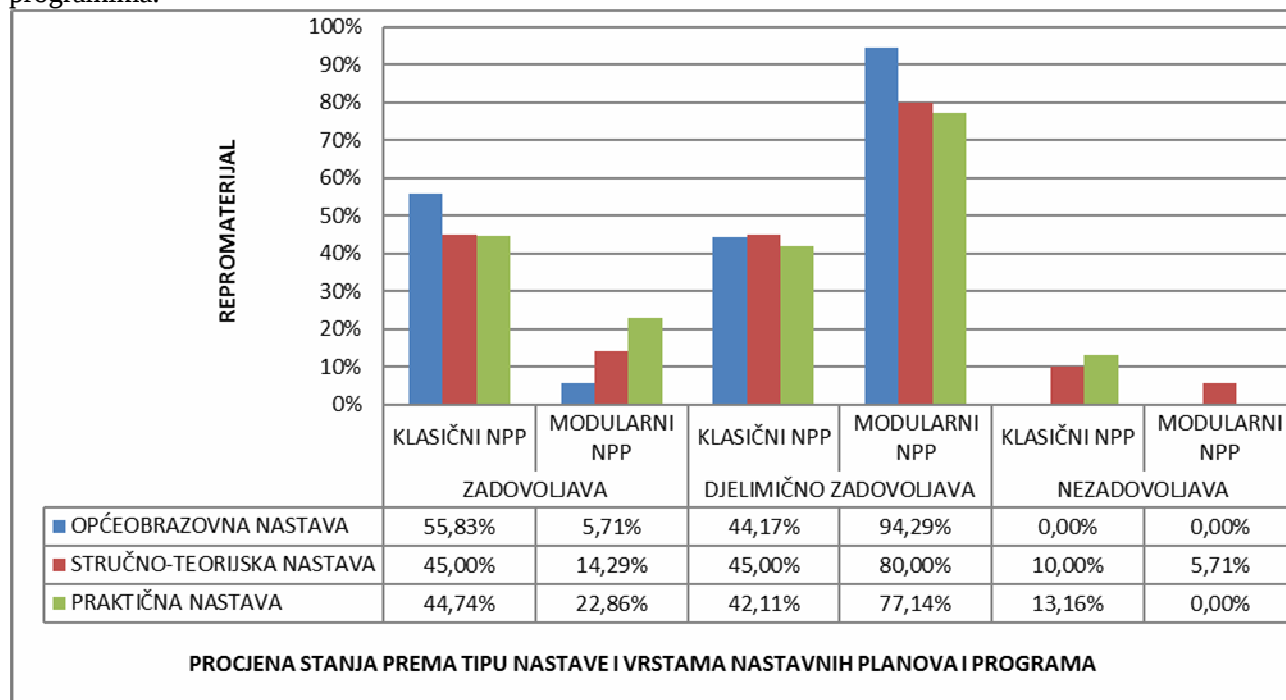
Grafikon 1. Uporedna analiza procjene stanja prostora prema tipu nastave i vrstama nastavnih planova i programa

Uporednom analizom prikupljenih podataka koji se odnose na procjenu stanja prostora iz ugla tipova nastave (općeobrazovna nastava, stručno-teorijska nastava i praktična nastava) i tipova nastavnih planova i programa izraženim u procentima, možemo uočiti da se nastava u nezadovoljavajućim uvjetima realizira za 2 zanimanja (5,71%) – stručno-teorijska nastava po modularnim nastavnim planovima i programima i za 1 zvanje (0,88%) – praktična nastava po „klasičnim“ nastavnim planovima i programima.

Grafikon 2. Uporedna analiza procjene stanja opreme prema tipu nastave i vrstama nastavnih planova i programa

Uporednom analizom prikupljenih podataka koji se odnose na procjenu stanja opreme možemo uočiti da korištena oprema ne zadovoljava potrebne uvjete za 1 zvanje (0,83%) za realizaciju stručno-teorijske nastave i 5 zanimanja/zvanja (4,39%) za realizaciju praktične nastave po „klasičnim“ nastavnim planovima i programima.

Grafikon 3. Uporedna analiza procjene stanja repromaterijala prema tipu nastave i vrstama nastavnih planova i programa

Uporednom analizom prikupljenih podataka koji se odnose na procjenu stanja repromaterijala možemo uočiti da raspoložive količine repromaterijala nisu na zadovoljavajućem nivou za 12 zanimanja/zvanja (10,00%) za realizaciju stručno-teorijske nastave i 15 zanimanja/zvanja (13,16%) za realizaciju praktične nastave po „klasičnim“ nastavnim planovima i programima i za 2 zanimanja stručno-teorijske nastave po modularnim nastavnim planovima.

4. Način realiziranja praktične nastave u školama srednjeg stručnog obrazovanja

Podaci koji se odnose na način realiziranja praktične nastave u školama srednjeg stručnog obrazovanja prikazani su tabelarno (tabele u Prilogu). Podaci su prikazani pojedinačno za svaku srednju školu, zbirno za osam pomenutih općina i grad Zenica, zbirno na nivou Kantona, te zbirno prema obilježjima zastupljenosti nastavnih planova i programa uz elemente uporedne analize. Prikupljeni podaci, predstavljeni po školama i općinama/gradu sadrže podatke:

- broj razreda,
- zanimanje/zvanje koje se izučava u školi,
- broj grupa i broj učenika u grupama
- broj sati planiranih za realiziranje praktične nastave po NPP-u
- broj realiziranih nastavnih sati iz predmeta Praktična nastava u školskim prostorijama (radionicama i učionicama) ili van škole (privredna i industrijska preduzeća, radionice, saloni, trgovine i sl.).

Članom 67. Zakona o srednjoj školi praktična nastava u tehničkoj i srodnoj školi, stručnoj školi i mješovitoj školi izvodi se u skladu sa nastavnim planovima i programima u školskim radionicama, laboratorijima i kabinetima, te drugim objektima za nastavu opremljenim u skladu sa odgovarajućim normativima. Praktična nastava se izvodi pod stručnim nadzorom srednje škole u preduzeću, ustanovi ili kod lica koja samostalno obavljaju djelatnost ličnim radom ako ima odgovarajuću savremenu opremu, tehničko-tehnološka sredstva i druge odgovarajuće uvjete u skladu sa nastavnim planom i programom. Uvjeti, oblici, metode i postupci izvođenja praktične nastave, te vršenje stručnog nadzora regulira se ugovorom srednje škole sa preduzećima, ustanovom ili licem koje samostalno obavlja djelatnost ličnim radom i sredstvima u svojini građana.

Pedagoški standardi za srednju školu utvrđuju se u skladu sa savremenom pedagoškom teorijom i praksom i realnim materijalnim mogućnostima društva i služe kao osnov za realiziranje ciljeva i zadataka nastave, nastavnog plana i programa i Zakona o srednjoj školi. Pedagoški standardi reguliraju broj učenika u odjeljenju, grupi, drugom obliku organiziranosti, zavisno od specifičnosti nastavnog plana škole. Za organiziranje praktične nastave u I i II razredu srednje škole predviđeno je 10–18 (optimalno 12) učenika po grupi, a u III i IV razredu 1–12 (optimalno 8) učenika po grupi.

Tabela C1. Realiziranje praktične nastave u školama srednjeg stručnog obrazovanja na području Zeničko-dobojskog kantona po općinama

Općina/grad	Broj škola	Praktična nastava koja se realizira u školi					Praktična nastava koja se realizira van škole				
		Broj razreda	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziran ih sati	Broj azreda	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziran ih sati
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Breza	1	13	26	312	76	148	2	5	40	22	54
Kakanj	2	37	73	891	283	829	3	3	61	20	20
Maglaj	1	24	36	406	205	270	3	9	108	27	75
Olovo	1	6	7	109	36	55					
Tešanj	2	49	100	1203	370	745	15	25	173	181	303
Vareš	1	5	18	81	53	417	1	1	13	3	3
Visoko	1	15	27	443	84	128	6	6	138	69	69
Zavidovići	2	35	57	687	261	356	11	14	169	122	132
Zenica	6	110	223	3458	1142	1639	30	63	532	589	2373
Ukupno ZDK:	17	294	567	7590	2510	4587	71	126	1234	1033	3029

U školama srednjeg stručnog obrazovanja na području Zeničko-dobojskog kantona, gledano iz ugla 8 općina i grada Zenica, u školskoj 2015/2016. godini praktična nastava je organizirana za 365 razreda (od I do III/IV). Sate praktične nastave je pohađalo 8824 učenika (zbir kolone 5 i kolone 10 iz Tabele C1) raspoređenih u 693 grupe. Za 7590 učenika (86,02%), podijeljenih u 567 grupa, sati praktične nastave se realiziraju u školskim učionicama i radionicama, a za 1234 učenika (13,98%), podijeljenih u 126 grupa, praktična nastava se realizirala van škole. Ukupan broj sati praktične nastave prema nastavnim planovima i programima iznosi 3543 (2510 u školi i 1033 van škole), ali je zbog podjele učenika u grupe, prema Pedagoškim standardima za srednju školu, taj broj veći i iznosi 7616 (4587 u školi i 3029 van škole).

Praktična nastava se, prema nastavnim planovima i programima, realizira u školi (školske radionice, laboratorije i kabineti) i van škole kod poslodavaca (privatne firme i preduzeća), a pod nadzorom koordinatora za praktičnu nastavu. Praćenje organiziranja i realiziranja praktične nastave, osim koordinatora, obavlja menadžment škole. Škola svake godine potpisuje ugovor sa poslodavcima kod kojih će se realizirati sati praktične nastave, a u kojima su naznačena prava i obaveze poslodavaca, škole i učenika, s posebnim akcentom na ličnu bezbjednost učenika i zaštitu na radu. Učenici, roditelji, nastavnici i poslodavci su iskazali zadovoljstvo ovakvim načinom organiziranja praktične nastave.

U nastavku slijedi detaljan opis realiziranja praktične nastave u školama srednjeg stručnog obrazovanja, a kvantitativni pokazatelji koji prate navedeni opis su prikazani u tabelama koje se nalaze u Prilogu Informacije (tabele C2-C10).

1. Općina Breza

U MSŠ „Mehmedalija Mak Dizdar“ praktičnu nastavu je pohađalo 352 učenika podijeljena u 31 grupu. Za 312 učenika (88,63%), podijeljenih u 26 grupa, sati praktične nastave se realiziraju u školskim učionicama i radionicama, a za 40 učenika (11,37%), podijeljenih u 5 grupa, praktična nastava se realizira u Rudniku Breza. Ukupan broj sati praktične nastave prema nastavnim planovima i programima iznosi 98 (76 u školi i 22 van škole), odnosno 202 (148 u školi i 54 van škole) prema broju grupa formiranih u skladu s Pedagoškim standardima.

2. Općina Kakanj

U općini Kakanj praktičnu nastavu je pohađalo 874 učenika, 76 grupa. Za 813 učenika (93,02%), podijeljenih u 73 grupe, sati praktične nastave se realiziraju u školskim učionicama i radionicama, a za 61

učenika (6,98%), podijeljenih u 3 grupe, praktična nastava se realizira van škole. Ukupan broj sati praktične nastave prema nastavnim planovima i programima iznosi 303 (283 u školi i 20 van škole), ali je zbog podjele učenika u grupe, prema Pedagoškim standardima, taj broj veći i iznosi 566 (546 u školi i 20 van škole). Gledano s aspekta škola pojedinačno dolazimo do sljedećih pokazatelja:

- U STŠ „Kemal Kapetanović“ ukupan broj učenika (356) je podijeljen u 24 grupe. Sati praktične nastave realiziraju se u školskim učionicama, kao i u radionicama Mješovite srednje škole Kakanj. Ukupan broj sati praktične nastave prema nastavnim planovima i programima iznosi 39, odnosno 78 prema broju grupa formiranih u skladu s Pedagoškim standardima. Škola ne posjeduje vlastite radionice te je dio neophodne opreme za realiziranje sadržaja praktične nastave smješten u radionicama Mješovite srednje škole. Učenici koji pohađaju smjer elektrotehničar energetike i mašinski tehničar dio praktične nastave realiziraju u školskim učionicama, koje su oskudno opremljene neophodnim nastavnim sredstvima, a dio u radionicama Mješovite srednje škole. Za tehničare drumskog saobraćaja djelimično je opremljena jedna učionica u školi i posjeduje neophodne dijelove motora, remenove, maketu SUS motora.

Ekonomski i bankarski tehničari prema nastavnom planu i programu praktičnu nastavu realiziraju u školskim učionicama te bi bilo neophodno obezbijediti jednu učionicu sa umreženim računarima i adekvatnim stručnim programima.

- U Mješovitoj srednjoj školi u općini Kakanj ukupan broj učenika (518) je podijeljen u 52 grupe; 457 učenika je podijeljeno u 49 grupa i sati praktične nastave realiziraju u školskim učionicama i radionicama (88,22%), a 61 učenik, 3 grupe, praktičnu nastavu realizira van škole (11,78%). Ukupan broj sati praktične nastave prema nastavnim planovima i programima iznosi 264 (244 u školi i 20 van škole), odnosno 488 (468 u školi i 20 van škole) prema broju grupa formiranih u skladu s Pedagoškim standardima. Praktična nastava za veći dio zvanja/zanimanja realizira se u školskim radionicama. Učenici koji se školuju za zanimanja kuhar i prodavač imaju praksu dva dana sedmično, jedan dan u školi, a drugi u privatnim firmama i ugostiteljskim objektima. Na ovaj način su obezbijeđeni raznovrsniji poslovi i zadaci, kao i bolji uvjeti za realiziranje praktične nastave.

3. Općina Maglaj

U Mješovitoj srednjoj školi Maglaj praktičnu nastavu je pohađalo 491 učenik, 43 grupe. Za 383 učenika (78,00%), podijeljenih u 34 grupe, sati praktične nastave se realiziraju u školskim učionicama i radionicama, a za 108 učenika (21,99%), podijeljenih u 9 grupa, praktična nastava se realizira van škole. Ukupan broj sati praktične nastave prema nastavnim planovima i programima iznosi 218 (191 u školi i 27 van škole), odnosno 317 (242 u školi i 75 van škole) prema broju grupa formiranih u skladu s Pedagoškim standardima. Praktična nastava realizira se van školskih prostorija za proizvođače celuloze i papira i hemijske laborante (I, II, III razred), krojače (III razred) i tehničare drumskog saobraćaja (IV razred). Firme navedene u Tabeli C4 imaju odlične uvjete za rad učenika, stručno usavršavanje i povezivanje teorije i prakse. Veliki broj svršenih srednjoškolaca za zanimanja konfekcionar tekstila-krojač se neposredno nakon škole zapošljavaju u firmama u kojima su bili na praktičnoj nastavi i time dokazuju da su ovladali potrebnim znanjima i vještinama.

4. Općina Olovo

U MSŠ „Musa Ćazim Ćatić“ 109 učenika je podijeljeno u 8 grupa na satima praktične nastave, a realiziranje se odvija u školskim učionicama i radionicama. Ukupan broj sati praktične nastave prema nastavnim planovima i programima iznosi 36, odnosno 55 prema broju grupa formiranih u skladu s Pedagoškim standardima. Praktična nastava za sva zanimanja/zvanja realizira se u školskim prostorijama budući da postoje adekvatni uvjeti. Posebno dobre uvjete za praktičnu nastavu imaju poljoprivredni tehničari jer škola u vlasništvu ima zemljište koje se obrađuje, a posjeduju i motokultivator sa različitim priključcima za kultiviranje zemljišta te sisteme za navodnjavanje.

5. Općina Tešanj

U općini Tešanj praktičnu nastavu pohađalo je 1419 učenika podijeljenih u 124 grupa. Za 1201 učenika (84,17%), podijeljenih u 100 grupa, sati praktične nastave se realiziraju u školskim učionicama i radionicama, a za 218 učenika (15,83%), podijeljenih u 24 grupe, praktična nastava se realizira van škole. Ukupan broj sati praktične nastave prema nastavnim planovima i programima iznosi 550 (369 u školi i 181 van škole), ali je zbog podjele učenika u grupe, prema Pedagoškim standardima, taj broj veći i iznosi 1040 (737 u školi i 303 van škole). Gledano s aspekta škola pojedinačno dolazi se do sljedećih pokazatelja:

- U Srednjoj tehničkoj školi Tešanj 508 učenika je raspoređeno u 38 grupa. Za 379 učenika raspoređenih u 24 grupe sati praktične nastave realiziraju se u školskim učionicama i radionicama, a za 129 učenika raspoređenih u 14 grupa praktična nastava se realizira van škole. Ukupan broj sati praktične nastave

prema nastavnim planovima i programima iznosi 80 (39 u školi i 41 van škole), odnosno 199 (78 u školi i 121 van škole) prema broju grupa formiranih u skladu s Pedagoškim standardima. Organiziranje praktične nastave je u skladu s nastavnim planovima i programima. Sva zanimanja, izuzev medicinske sestre-tehničara i farmaceutskog tehničara, praktičnu nastavu realiziraju u školskom prostoru.

- U Mješovitoj srednjoj školi Tešanj 911 učenika je podijeljeno u 86 grupa na nastavi praktične nastave. Za 822 učenika koji su podijeljeni u 76 grupa, sati praktične nastave se realiziraju u školskim učionicama i radionicama, a za 98 učenika, podijeljenih u 10 grupa praktična nastava se realizira van škole. Ukupan broj sati praktične nastave prema nastavnim planovima i programima iznosi 470 (330 u školi i 140 van škole), odnosno 841 (659 u školi i 182 van škole) prema broju grupa formiranih u skladu s Pedagoškim standardima. Praktična nastava za sve učenike I razreda izvodi se u školskim radionicama. Za učenike II, III i IV razreda jedan dio nastave se izvodi u školskim radionicama, a drugi dio u preduzećima.

6. Općina Vareš

U MSŠ „NORDBAT-2“ Vareš 94 učenika je raspoređeno u 19 grupa na satima praktične nastave. Od tog broja 81 učenik (86,17%) je raspoređen u 18 grupa i za njih se sati praktične nastave realiziraju u školskim učionicama i radionicama, a za 13 učenika (13,82%), 1 grupa, praktična nastava se realizira van škole. Ukupan broj sati praktične nastave prema nastavnim planovima i programima iznosi 56 (53 u školi i 3 van škole), odnosno 420 (417 u školi i 3 van škole) prema broju grupa formiranih u skladu s Pedagoškim standardima. Nastavnim planom i programom predviđeno je da se praktična nastava za ekonomske tehničare realizira u školskim učionicama, kao i jedan dio praktične nastave za tehničara PTT saobraćaja. Praktična nastava za III i IV razred tehničara PTT saobraćaja organizirana je u pošti.

7. Općina Visoko

U MSŠ „Hazim Šabanović“ 581 učenik je raspoređen u 33 grupe na satima praktične nastave. Za 443 učenika (76,24%), koji su raspoređeni u 27 grupa, sati praktične nastave se realiziraju u školskim učionicama i radionicama, a 138 učenika (23,75%), 6 grupa, praktičnu nastavu realizira van škole. Ukupan broj sati praktične nastave prema nastavnim planovima i programima iznosi 153 (84 u školi i 69 van škole), odnosno 197 (128 u školi i 69 van škole) prema broju grupa formiranih u skladu s Pedagoškim standardima.

8. Općina Zavidovići

U općini Zavidovići praktičnu nastavu je pohađalo 856 učenika podijeljenih u 70 grupa. Za 687 učenika (80,25%), podijeljenih u 57 grupa, sati praktične nastave se realiziraju u školskim učionicama i radionicama, a za 169 učenika (19,75%), podijeljenih u 13 grupa van škole. Ukupan broj sati praktične nastave prema nastavnim planovima i programima iznosi 383 (261 u školi i 122 van škole), ali je zbog podjele učenika u grupe, prema Pedagoškim standardima, taj broj veći i iznosi 488 (356 u školi i 132 van škole). Gledano s aspekta škola pojedinačno dolazimo do sljedećih pokazatelja:

- U Mješovitoj srednjoj školi 587 učenika realizira praktičnu nastavu, od kojih 515 (87,73%) učenika, podijeljena u 45 grupa, praktičnu nastavu realiziraju u školskim učionicama i radionicama, a 72 učenika (12,26%), podijeljenih u 6 grupa, pohađa sate praktične nastave van škole. Ukupan broj sati praktične nastave prema nastavnim planovima i programima iznosi 338 (237 u školi i 101 van škole), odnosno 419 (318 u školi i 101 van škole) prema broju grupa formiranih u skladu s Pedagoškim standardima. Dio praktične nastave se izvodi u školskim radionicama koje su djelimično ili dobro opremljene. Dio praktične nastave izvodi se van škole jer za određena zanimanja ili zvanja škola nema školske radionice.

- U Tehničkoj školi 269 učenika realizira praktičnu nastavu i podijeljeni su u 19 grupa, 172 učenika (63,94%) podijeljena u 12 grupa, praktičnu nastavu realiziraju u školskim učionicama i radionicama, a 97 učenika (36,06%), podijeljenih u 7 grupa, pohađa sate praktične nastave van škole. Ukupan broj sati praktične nastave prema nastavnim planovima i programima iznosi 45 (24 u školi i 21 van škole), odnosno 69 (38 u školi i 31 van škole) prema broju grupa formiranih u skladu s Pedagoškim standardima.

9. Grad Zenica

U gradu Zenica praktičnu nastavu je pohađalo 3296 učenika podijeljenih u 278 grupa. Za 2768 učenika (83,98%), podijeljenih u 215 grupa, sati praktične nastave se realiziraju u školskim učionicama i radionicama, a za 528 učenika (16,02%), podijeljenih u 63 grupe, van škole. Ukupan broj sati praktične nastave prema nastavnim planovima i programima iznosi 1406 (817 u školi i 589 van škole), ali je zbog podjele učenika u grupe, prema Pedagoškim standardima, taj broj veći i iznosi 3955 (1582 u školi i 2373 van škole). Gledano s aspekta škola pojedinačno dolazimo do sljedećih pokazatelja:

- U Ekonomskoj školi Zenica 255 učenika je podijeljeno u 13 grupa. Za 198 učenika (77,65%), 10 grupa, sati praktične nastave se realiziraju u školskim učionicama, a za 57 učenika (22,35%), 3 grupe, praktična nastava se realizira van škole. Ukupan broj sati praktične nastave prema nastavnim planovima i programima iznosi 39 (23 u školi i 16 van škole), ali je zbog podjele učenika u 3 grupe (hotelsko-turistički tehničar IV razred), taj broj iznosi 43 (27 u školi i 16 van škole). Praktična nastava za ekonomsku struku (ekonomski, bankarski i finansijski tehničari) u potpunosti se realizira u školi jer škola posjeduje materijalne i tehničke uvjete za realiziranje praktične nastave u skladu sa nastavnim planom i programom.
- U Medicinskoj školi Zenica 645 učenika je podijeljeno u 48 grupa. Za 421 učenika (65,27%), koji su podijeljeni u 30 grupa, sati praktične nastave se realiziraju u školskim kabinetima/stomatološkoj ordinaciji, a za 224 učenika (34,73%), 18 grupa, praktična nastava se realizira van škole. Ukupan broj sati praktične nastave prema nastavnim planovima i programima iznosi 258 (52 u školi i 206 van škole), odnosno 1764 (176 u školi i 1588 van škole) prema broju grupa formiranih u skladu s Pedagoškim standardima. Nastavnim planom i programom predviđeno je da učenici koji pohađaju za zvanje medicinska sestra-tehničar praktičnu nastavu u I i II razredu realiziraju u školskim kabinetima, a III i IV razred u bolnicama, domovima zdravlja, staračkim domovima i sl. Škola nema adekvatno opremljen kabinet za realiziranje praktične nastave za zvanje farmaceutski tehničar. Medicinska škola je supotpisnik Protokola o saradnji za obavljanje praktične nastave sa svim institucijama u kojima se ta nastava izvodi. Škola posjeduje vlastitu stomatološku ordinaciju te učenici smjera zubni tehničar praktičnu nastavu obavljaju u školi.
- U Srednjoj tehničkoj školi u Zenici praktičnu nastavu od I do IV razreda pohađa 378 učenika, raspoređenih u 32 grupe. Svi učenici, prema nastavnim planovima i programima, praktičnu nastavu realiziraju u školi. Predviđeni broj sati prema nastavnom planu i programu iznosi 52, ali je uvećan na 104 zbog podjela u grupe. Škola posjeduje četiri radionice (224 m²) u kojima se realizira praktična nastava za elektrotehničku, mašinsku, saobraćajnu i metaluršku struku. Škola ima potrebe za dodatnim radioničkim prostorom u cilju poboljšanja nastavnog procesa za navedene struke i za geodetsku struku.
- U Mješovitoj srednjoj školi u Zenici formirano je 70 grupa za praktičnu nastavu sa 754 učenika. Praktičnu nastavu u školi realizira 691 učenik (91,64%) u 64 grupe, a van škole praktičnu nastavu realizira 63 učenika (8,56%) u 6 grupa. Prema nastavnim planovima i programima planirano je 306 sati praktične nastave (276 u školi i 30 van škole), a realizirano je 608 (550 u školi i 58 van škole), tj. broj sati je uvećan zbog podjele u grupe. Škola posjeduje adekvatne uslove za realiziranje praktične nastave (kuhinja, pekara, platenici, kabineti). Učenici koji pohađaju za zanimanja veterinarski tehničar i mesar dio praktične nastave realiziraju van škole.
- U Mješovitoj srednjoj industrijskoj školi u Zenici formirana je 51 grupa za praktičnu nastavu sa 482 učenika. U školskim radionicama praktičnu nastavu realizira 392 (81,33%), 30 grupa, a van škole 90 (18,67%) učenika podijeljenih u 21 grupu. Prema nastavnim planovima i programima planirano je 427 (225 u školi i 202 van škole) sati praktične nastave, a realizirano je 908, tj. broj sati uvećan zbog podjele u grupe (392 u školi i 516 van škole). Učenici obavljaju praktičnu nastavu u školi i van škole.
- U SMŠ „Mladost“ u Zenici 782 učenika je podijeljeno u 64 grupe. Praktična nastava se realizira u školskim učionicama i radionicama za 688 (87,98%) učenika podijeljenih u 49 grupa, a za 94 učenika (12,02%) podijeljenih u 15 grupa praktična nastava se realizira van škole. Ukupan broj sati praktične nastave prema nastavnim planovima i programima iznosi 324 (189 u školi i 135 van škole), odnosno 639 (444 u školi i 195 van škole) prema broju grupa formiranih u skladu s Pedagoškim standardima..

4.1. Škole koje nastavu realiziraju po modularnim nastavnim planovima i programima (III stepen)

Tabela C11. Realiziranje praktične nastave (III stepen)

Škola	Praktična nastava koja se realizira u školi				Praktična nastava koja se realizira van škole			
	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziranih sati	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziranih sati
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Mješovita srednja škola Kakanj	6	75	36	72	1	26	6	6
Mješovita srednja škola Tešanj	37	413	223	428	7	57	120	162
Mješovita srednja škola Zenica	12	150	102	150	1	17	12	12
SMŠ „Mladost“ Zenica	3	52	36	36	2	10	18	18
UKUPNO:	58	690	397	686	11	110	156	198

Za 690 učenika (86,25%), podijeljenih u 58 grupa, sati praktične nastave se realiziraju u školskim učionicama i radionicama, a za 110 učenika (13,75%), podijeljenih u 11 grupa, praktična nastava se realizirala van škole. Ukupan broj sati praktične nastave prema nastavnim planovima i programima iznosi 553 (397 u školi i 156 van škole), ali je zbog podjele učenika u grupe, prema Pedagoškim standardima za srednju školu, taj broj veći i iznosi 884 (686 u školi i 198 van škole).

4.2. Škole koje nastavu realiziraju po modularnim nastavnim planovima i programima (IV stepen)

Tabela C13. Realiziranje praktične nastave (IV stepen)

Škola	Praktična nastava koja se realizira u školi				Praktična nastava koja se realizira van škole			
	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziranih sati	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziranih sati
1	2	3	4	5	6	7	8	9
MSŠ „Musa Ćazim Ćatić“ Olovo	2	15	12	24				
Mješovita srednja škola Tešanj	39	409	107	231	4	32	20	20
Mješovita srednja škola Zenica	52	541	174	400	5	46	18	46
SMŠ „Mladost“ Zenica	6	77	10	20	2	12	9	9
UKUPNO:	99	1042	303	675	11	90	47	75

U školama srednjeg stručnog obrazovanja na području Zeničko-dobojskog kantona, gledano iz ugla 4 škole koje nastavu realiziraju po modularnim nastavnim planovima i programima (IV stepen), u školskoj 2015/2016. godini praktična nastava je organizirana za 1132 učenika raspoređenih u 110 grupa (detaljni podaci dati u Tabeli C14 u prilogu). Za 1042 učenika (92,04%), podijeljenih u 99 grupa, sati praktične nastave se realiziraju u školskim učionicama i radionicama, a za 90 učenika (7,96%), podijeljenih u 11 grupa, praktična nastava se realizirala van škole. Ukupan broj sati praktične nastave prema nastavnim planovima i programima iznosi 350 (303 u školi i 47 van škole), ali je zbog podjele učenika u grupe, prema Pedagoškim standardima za srednju školu, taj broj veći i iznosi 750 (675 u školi i 75 van škole).

4.3. Realiziranje praktične nastave po modularnim nastavnim planovima i programima

Tabela C15. Realiziranje praktične nastave (III i IV stepen)

Škole	Stepen	Praktična nastava koja se realizira u školi					Praktična nastava koja se realizira van škole				
		Broj razreda	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziranih sati	Broj azreda	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziranih sati
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
- Mješovita srednja škola Kakanj - Mješovita srednja škola Tešanj - Mješovita srednja škola Zenica - SMŠ „Mladost“ Zenica	III	33	58	690	397	686	10	11	110	156	198
- SŠ „Musa Ćazim Ćatić“ Olovo - Mješovita srednja škola Tešanj - Mješovita srednja škola Zenica - SMŠ „Mladost“ Zenica	IV	46	99	1042	303	675	8	11	90	47	75
Ukupno III i IV stepen:		79	157	1732	700	1361	18	22	200	203	273

U srednjim stručnim i tehničkim i srodnim školama na području Zeničko-dobojskog kantona, gledano iz ugla 5 škola koje nastavu realiziraju po modularnim nastavnim planovima i programima (III ili IV stepen), u školskoj 2015/2016. godini praktična nastava je organizirana za 79 razreda. Sate praktične nastave je pohađalo 1932 učenika raspoređenih u 179 grupa. Za 1732 učenika (89,65%), podijeljenih u 157 grupa, sati praktične nastave se realiziraju u školskim učionicama i radionicama, a za 200 učenika (10,35%), podijeljenih u 22, grupe, praktična nastava se realizirala van škole. Ukupan broj sati praktične nastave prema nastavnim planovima i programima iznosi 903 (700 u školi i 200 van škole), ali je zbog podjele učenika u grupe, prema Pedagoškim standardima za srednju školu, taj broj veći i iznosi 1634 (1361 u školi i 273 van škole).

Tabela C16. Uporedna analiza realiziranja praktične nastave u školama srednjeg stručnog obrazovanja na području Zeničko-dobojskog kantona prema vrsti nastavnog plana i programa

Nastavni planovi i programi	Stepen	Praktična nastava koja se realizira u školi					Praktična nastava koja se realizira van škole				
		Broj razreda	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziranih sati	Broj razreda	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziranih sati
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
▪ Modularni nastavni planovi i programi (EU VET)	III i IV	79	157	1732	700	1367	18	22	200	203	273
▪ „Klasični“ nastavni planovi i programi	III i IV	215	409	5858	1810	3220	58	104	1034	830	2756
Ukupno Zeničko-dobojski kanton:		294	566	7590	2510	4587	76	126	1234	1033	3029

Gledano iz ugla 17 škola, u školskoj 2015/2016. godini praktičnu nastavu u školi i van škole pohađalo je ukupno 8824 učenika, raspoređenih u 692 grupa.

Uzmemo li u obzir ukupan broj učenika koji su sate prakse imali u školi (7590), 1234 učenika (13,98%) je imalo sate praktične nastave van škole, a broj učenika koji su imali sate praktične nastave u školi prema „klasičnim“ nastavnim planovima i programima iznosi 5858 učenika (77,18%). Uzmemo li obzir ukupan broj učenika koji su sate prakse imali van škole (1234), 200 učenika (16,21%) je imalo sate praktične nastave prema modularnim nastavnim planovima i programima van škole, a broj učenika koji su imali sate praktične nastave van škole prema „klasičnim“ nastavnim planovima i programima iznosi 1034 učenika (83,79%).

Ukupan broj sati praktične nastave prema modularnim nastavnim planovima i programima iznosi 903 (700 u školi i 203 van škole), što u odnosu na ukupan broj sati praktične nastave (3543) iznosi 25,49%, a broj sati praktične nastave prema „klasičnim“ nastavnim planovima i programima iznosi 2640 (1810 u školi i 830 van škole), što procentualno iznosi 74,51%. Zbog podjele učenika u grupe, prema Pedagoškim standardima za srednju školu, ukupan broj sati na nivou Zeničko-dobojskog kantona iznosi 7616 (4587 u školi i 3029 van škole). Napravimo li uporednu analizu, uočiti ćemo da broj sati nakon podjele u grupe za razrede koji imaju praktičnu nastavu po modularnim nastavnim planovima i programima iznosi 1570 (1367 u školi i 203 van škole), što procentualno iznosi 20,81%, a broj sati nakon podjele u grupe za razrede koji imaju praktičnu nastavu po „klasičnim“ nastavnim planovima i programima iznosi 5976 (3220 u školi i 2756 van škole), što procentualno iznosi 79,19%.

Škole koje rade prema modularnim nastavnim planovima i programima obrazuju učenike za 27 zanimanja, od tog broja 6 zanimanja nalazimo po nazivima i u nastavnim planovima i programima iz 1994/95. i 1995/96. godine: tehničar drumskog saobraćaja, tehničar za mehatroniku, zavarivač, kuhar, automehaničar i vozač motornih vozila; i 5 zanimanja koja imaju slične nazive: tekstilni tehničar/tekstilni tehničar-konfeksionar, poljoprivredni tehničar, frizer/frizer-vlasuljar, krojač/konfeksionar tekstila-krojač, prodavač/trgovac.

Nazivi zanimanja/zvanja su isti ili slični, ali je struktura i sadržaj modularnih nastavnih planova i programa inoviran, osavremenjen, fleksibilniji, usmjeren na stručne predmete i praktičnu nastavu, data je mogućnost stalnog razvoja programa brzim reagiranjem na promjene u društvu i tehnologiji, a smjernicama za nastavnike je znatno promijenjena uloga nastavnika i učenika. Stručni aspekt ovih programa obuhvataju

stručnu pripremu učenika i njihovo osposobljavanje za potrebe tržišta rada i zavisi od promjena u oblasti nauke, tehnologije, tehnike, industrije.

Poređenjem sedmičnog fonda sati za pomenuta zanimanja/zvanja, uočeno je da je pri koncipiranju modularnih nastavnih planova i programa došlo do smanjenja ukupnog sedmičnog fonda sati za općeobrazovne predmete u prosjeku za 7%, kod stručno-teorijskih predmeta povećanje je neznatno i iznosi u prosjeku 1,3%, a fond nastavnih sati za praktičnu nastavu povećan je prosjeku za 7,1%. Fond nastavnih sati stručno-teorijske nastave približno je isti kao i u nastavnim planovima i programima iz 1994/95. i 1995/96.godine, a povećanje fonda nastavnih sati za praktičnu nastavu ostvareno je smanjenjem fonda sati za općeobrazovne predmete.

Kod škola za srednje stručno obrazovanje (IV stepen) u procentima je izraženije povećanje fonda sati za praktičnu nastavu u prosjeku za 5,5%, uz smanjenje fonda sati za općeobrazovne predmete u prosjeku za 14%. Fond sati za stručno-teorijske predmete povećan je u prosjeku za 3,3%.

Kod škola za srednje stručno obrazovanje (III stepen) fond nastavnih sati za općeobrazovne predmete smanjen je u prosjeku za 4%, za stručno-teorijsku nastavu povećan je u prosjeku za 0,5% i za praktičnu nastavu povećanje je u prosjeku za 3,5%.

Napomena: u nastavnim planovima i programima iz 1994/95. i 1995/96.godine planirani sedmični fond sati za praktičnu nastavu u srednjim stručnim školama (III stepen) iznosio je najčešće 36, a u srednjih stručnih škola (IVstepen) najčešće 16 sati.

5. Osposobljenost zaposlenika škola za rad po modularnoj metodologiji

Promjene u nastavnim planovima i programima, uvođenje novih zanimanja, kao i potrebe savremenog pristupa nastavi i učenicima, zahtijevaju od nastavnika, stručnih saradnika i menadžmenta škole stalno stručno usavršavanje u toku koga se putem učenja, praktičnog rada i istraživačke djelatnosti dopunjuju znanja, razvijaju vještine, sposobnosti te lične i profesionalne kompetencije.

Stručno usavršavanje zaposlenika⁸ srednjih škola na području Zeničko-dobojskog kantona ostvaruje se kroz različite vidove kolektivnog i individualnog usavršavanja čiji su nosioci Pedagoški zavod, Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona i škole. Pored navedenih institucija i ustanova, seminare, radionice ili obuke, kao dio projektnih aktivnosti, organiziraju domaće, strane i međunarodne vladine i nevladine organizacije u partnerstvu sa Ministarstvom za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona i Pedagoškim zavodom.

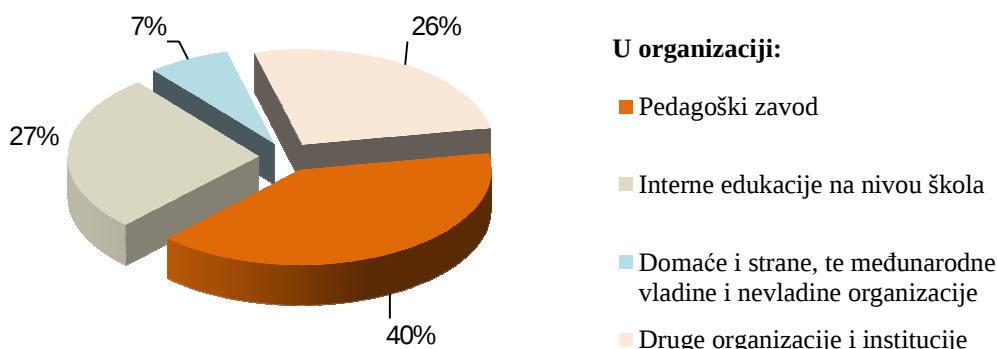
5.1. Stručno usavršavanje zaposlenika 2012-2015. godina

U namjeri da se dobije jasnija slika o učešću zaposlenika škola u edukacijama uopće, a posebno onim koje imaju cilj osposobljavanje za rad po modularnim nastavnim planovima i programima, prikupljeni su podaci iz škola o edukacijama zaposlenika u prethodne četiri školske godine, a kad se radi o specifičnim obukama za rad po modularnim NPP-ima od uvođenja modularnih nastavnih planova i programa. Od 914 zaposlenika u školama srednjeg stručnog obrazovanja koje su predmet ove informacije, njih 455 ili 49,79% prisustvovalo je na više različitih seminara, radionica ili obuka, dok 459 zaposlenika ili 50,21%, nije bilo obuhvaćeno vanškolskim oblikom stručnog usavršavanja. Kada su u pitanju ovi pokazatelji, bitno je naglasiti sljedeće:

1. Koncept realiziranih seminara, radionica ili obuka je bio takav da je na istim učestvovalo po nekoliko predstavnika iz svake škole (najčešće: pedagog, nastavnici općeobrazovnih predmeta, nastavnici stručno-teorijske nastave i nastavnici praktične nastave), čime su stvorene pretpostavke za realizaciju koncepta kontinuirane diseminacije stečenih znanja koja se realizira na nivou škole kroz interne programe stručnog usavršavanja.
2. Na ovaj način se osigurava da puno veći broj zaposlenika u školama srednjeg stručnog obrazovanja ima priliku da kroz direktno učešće i indirektno, putem interne edukacije na nivou škole, bude aktivno uključen i upoznat sa svim realiziranim temama.
3. Dominantan oblik edukacije zaposlenika je kolektivno stručno usavršavanje koje obuhvata: seminare, obuke i radionice, prisustvovanje oglednim nastavnim satima na nivou škole; učešće u radu stručnih organa škole; učešće na savjetovanjima, kursovima, naučnim ekskurzijama, studentskim putovanjima i sl. Također, svi zaposlenici u srednjim školama imaju obavezu da stalno prate odgovarajuće stručne časopise i listove kao i drugu stručnu literaturu; obavljaju konsultacije i međusobnu razmjenu mišljenja i

⁸ Pod zaposlenicima se podrazumijevaju nastavnici, stručni saradnici i menadžment škole.

iskustava putem stručnih aktiva; realiziraju ogledne nastavne sate sa inovacijama u nastavi; obavljaju kontinuirano konsultacije sa direktorom škole, pomoćnikom direktora i pedagogom; bave se naučno-istraživačkim radom i objavljivanjem publikacija.

Grafikon 4. Podaci o stručnom usavršavanju zaposlenika srednjih stručnih škola u periodu 2012-2015. godine

Kada je u pitanju stručno usavršavanje zaposlenika srednjih stručnih škola u periodu od 2012 do 2015. godine (Grafikon 4.) vidljivo je da su isti prisustvovali najviše na seminarima u organizaciji Pedagoškog zavoda (40% zaposlenika) koji se prema utvrđenom programu realiziraju minimalno dva puta godišnje. Prioritetne oblasti koje su bile zastupljene na ovim seminarima odnosile su se na razvoj ključnih kompetencija i specifičnih vještina kao što su: komunikacijske kompetencije, odgovornost za kvalitet, sklonost i zainteresiranost za stalno usavršavanje i napredovanje, sposobnost za samostalni rad i rad u grupi, zatim teme vezane za prevenciju nasilja, prevenciju različitih oblika diskriminacije, inkluzivno obrazovanje, učenje i razvijanje motivacije za učenje, jačanje profesionalnih kompetencija zaposlenih, profesionalne zajednice učenja, oblici partnerstva sa roditeljima i predstavnicima lokalne zajednice i sl.

Također, 27% zaposlenika je aktivno učestvovalo u različitim oblicima stručnog usavršavanja na nivou škola kroz interne edukacije, diseminacije, rad u stručnim timovima, rad na projektnim aktivnostima, a sve u skladu sa godišnjim programom rada škole. Kroz partnerstvo škola sa drugim organizacijama i institucijama, osigurani su uvjeti da 26% zaposlenika prođe neki od oblika stručnog usavršavanja koji ima za cilj unapređenje odgojno-obrazovnog rada (druga ministarstva na kantonalnom, federalnom ili državnom nivou, Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, zavodi i agencije na kantonalnom ili federalnom nivou, organizacije u lokalnoj ili široj društvenoj zajednici).

Kroz različite projektne aktivnosti vladinih i nevladinih organizacija 7% zaposlenika učestvovalo je na seminarima, radionicama ili obukama koje prate savremene trendove u odgoju i obrazovanju, a u skladu sa postavljenim strateškim ciljevima u okviru reformskih tokova u oblasti obrazovanja u Bosni i Hercegovini.

5.2. Stručno usavršavanje zaposlenika za rad po modularnim nastavnim planovima i programima

Pored naprijed navedenih obuka koje nisu usko specijalizirane za osposobljavanje za rad po modularnim nastavnim planovima i programima, ali koje svakako doprinose kvalitetnijem radu u nastavi, jedan broj zaposlenika škola je prošao ovu specijaliziranu obuku. Naime, kako bi se uspješno nosili sa zahtjevima rada po modularnoj metodologiji, zaposlenici škola srednjeg stručnog obrazovanja u kojima se primjenjuju modularni nastavni planovi i programi, u proteklom su periodu prošli različite seminare, radionice ili obuke, tokom kojih su realizirane teme iz sljedećih oblasti: VET modularni NPP: izrada i implementacija; Prilagođavanje modularnih NPP lokalnim potrebama (30%); Metodologija modularnih NPP: aktivne nastavne metode, stilovi učenja, nove tehnike ocjenjivanja, te obuke iz informacionih tehnologija i elementi VET reforme.

Bitno je naglasiti da su Pedagoški zavod, Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona i srednje stručne škole tokom ovog procesa, podršku i pomoć o primjeni modularne metodologije u školama, dobili od Evropske unije kroz program EU VET, kao i kroz druge programe koje su realizirali GTZ/GIZ i ETF. Zahvaljujući tome, dio zaposlenika je prošao obuku kroz EU VET-2, nakon čega su postali certificirani mentori, koji su u periodu od 2002. godine obučavali nastavnike, stručne saradnike i menadžment u svojim, ali i drugim školama na području Zeničko-dobojskog kantona. Stoga su pojedine škole u skladu sa vlastitim potrebama i prioritetima, nastojale iskoristiti stečena znanja organizirajući stručna usavršavanja svojih zaposlenika što se može vidjeti iz Tabele D1.

Tabela D1. Prikaz obuka zaposlenika o modularnoj metodologiji

VRSTA NASTAVE/ŠKOLE	MSŠ "MUSA ĆAZIM ĆATIĆ" OLOVO	MSŠ KAKANJ	MSŠ TEŠANJ	MSŠ ZENICA	EKONOMSKA ŠKOLA ZENICA	SMŠ "MLADOST" U ZENICI
OPĆEOBRAZOVNI PREDMETI	5	4	11	21	2	10
STRUČNO-TEORIJSKI PREDMETI	3	3	11	28	5	9
PRAKTIČNA NASTAVA	2	0	17	20	1	9
UKUPNO	10	7	39	69	8	28

Ono što se može primijetiti u Tabeli D1 jeste da je ukupno 171 nastavnik prošao neki vid obuke za rad po modularnoj metodologiji, među kojima je 53 nastavnika općeobrazovnih predmeta, 59 nastavnika stručno-teorijskih predmeta i 49 nastavnika praktične nastave, čime je osigurana uravnoteženost učešća svih nastavnika prema tipovima nastave. Važno je još naglasiti, da se Tabela D1 odnosi samo na zaposlenike koji su u navedenim školama radili tokom školske 2015/2016. godine, a prošli su neke od oblika stručnog usavršavanja za primjenu i rad po modularnim nastavnim planovima i programima. Primjetno je da su najveći broj takvih obuka prošli zaposlenici MSŠ Tešanj i MSŠ Zenica koje u cjelosti rade po modularnim nastavnim planovima i programima. U kontekstu naprijed navedenog, može se istaći da su i njihovi zaposlenici prolazili navedene obuke u pripremama za prelazak na modularne nastavne planove i programe (od školske 2000/2001. godine – Mješovita srednja škola Tešanj; od školske 2004/2005. godina Mješovita srednja škola Zenica) organizirane u okviru PHARE VET/EU VET projekta. Te obuke su nastavljene bilo kroz projekte ETF i GTZ/GIZ, bilo kroz interne edukacije na nivou škola čime je osigurano da skoro svi zaposlenici kontinuirano unapređuju svoja znanja i vještine u realizaciji nastave po modularnim nastavnim planovima i programima. Također, manji broj nastavnika u MSŠ „Musa Ćazim Ćatić“ Olovo, MSŠ Kakanj, SMŠ „Mladost“ Zenica i Ekonomskoj školi Zenica prošli su obuke za rad po modularnim nastavnim planovima i programima, jer u navedenim školama samo za manji broj zanimanja nastava se realizira po modularnim nastavnim planovima i programima, odnosno Ekonomska škola Zenica nije nikad realizirala nastavu po modularnim NPP-ima.

6. Finansijska ulaganja u srednje stručno obrazovanje i materijalne pretpostavke za njegovo unapređenje

Fokus na proceduralno znanje, tj. razvoj potrebnih kompetencija učenika za određeno zanimanje/zvanje, na čemu je bazirana reforma srednjeg stručnog obrazovanja, zahtijeva određene kadrovske i materijalne uvjete – kompetentne nastavnike, uvjetne i adekvatno opremljene učionice, kabinete i radionice za izvođenje stručno-teorijske i praktične nastave sa odgovarajućim repromaterijalom. Navedeno iziskuje znatna materijalna sredstva, koja je potrebno osigurati u budžetu ili iz drugih izvora (vlastiti prihodi škole, donacije, projekti i sl.).

Škole srednjeg stručnog obrazovanja, čiji je osnivač Zeničko-dobojski kanton, finansiraju se iz budžeta Zeničko-dobojskog kantona. Budžetom su planirana sredstva za plaće i naknade troškova zaposlenika, izdaci za materijal i usluge (izdaci za energiju, komunalne usluge, nabavka materijala, putni troškovi, tekuće održavanje, ugovorene i druge posebne usluge), nabavka opreme, rekonstrukcija i investiciono održavanje.

Budžetska stavka *Kapitalni izdaci* namijenjena je za nabavku opreme, ali i neophodne sanacije, rekonstrukcije i adaptacije samih objekata. Kroz budžetsku stavku *Izdaci za materijal i usluge* osiguravaju se sredstva, između ostalog, za nabavku potrošnog i repromaterijala za izvođenje općeobrazovne, stručno-teorijske i praktične nastave. Potrebno je napomenuti da škole iz vlastitih prihoda, ali i iz drugih izvora (donacije, projekti i sl.), također, osiguravaju nabavku opreme i repromaterijala, sanaciju prostorija, kao i stručno usavršavanje nastavnog kadra.

Tabela E1. Pregled raspodjele osiguranih sredstava za škole srednjeg stručnog obrazovanja za period 2013-2015. godina

Godina	BUDŽET ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA				Vlastiti prihodi
	Plaće i naknade (bruto)	Materijalna ulaganja	Kapitalna ulaganja	Ukupno	
2013.	21.120.979	2.494.355	163.784	23.779.118	1.859.027
2014.	20.757.958	2.362.884	111.235	23.232.077	1.805.940
2015.	20.477.663	2.462.667	116.836	23.057.166	2.235.514
Ukupno	62.356.600	7.319.906	391.855	70.068.361	5.900.481
Procenat	88,99%	10,50%	0,60%	100%	

Iz Tabele E1. vidljivo je da se za plaće i naknade (bruto) izdvaja 88, 99% od ukupno namijenjenih budžetskih sredstava za srednje stručno obrazovanje. S obzirom na specifičnosti realizacije nastave u srednjim stručnim školama kada je u pitanju realizacija praktične nastave koja podrazumijeva podjelu učenika na grupe, najveći procenat budžeta izdvaja za plaće i naknade troškova zaposlenih. Od ukupno osiguranih sredstava za srednje stručno obrazovanje u budžetu Zeničko-dobojskog kantona za kapitalna ulaganja, koja su namijenjena za sanaciju objekata i nabavku opreme, izdvojeno je 0,6% sredstava, a na stavku izdaci za materijal i usluge, iz koje se vrši nabavka repromaterijala, potrošeno je 10,49%.

Kako bi se stekla jasnija slika o visini potrebnih materijalnih ulaganja u srednje stručno obrazovanje, može se uzeti primjer da je Mješovita srednja škola Tešanj, kroz Program Phare VET 1998. godine, dobila opremu za zanimanje električar u vrijednosti od 22.000 €, kroz Program EU VET 1 za zanimanje cvjećar-vrtljar u vrijednosti 12.000 €, a za zanimanje frizer u vrijednosti 15.000 €. Ako uzmemo prosječnu vrijednost potrebnih sredstava za opremanje radionica za različita zanimanja iz različitih porodica zanimanja možemo procijeniti da je za opremanje jedne radionice potrebno cca 32.000 KM.

Škole srednjeg stručnog obrazovanja imaju značajne vlastite prihode, a sticanje i raspodjela vlastitih prihoda škole reguliraju pravilnikom o načinu korištenja vlastitih sredstava koje donose na osnovu Uredbe o vrsti vlastitih prihoda i načinu i rokovima raspodjele ("Službene novine Zeničko-dobojskog kantona", broj 15/8). U skladu sa Uredbom škole mogu ostvariti vlastite prihode od obrazovanja vanrednih polaznika (upisnine, instruktivna nastava, polaganje vanrednih i dopunskih ispita i dr.), davanje pod zakup školskih prostorija i opreme, participacije i ostalih prihoda (izdavanje prepisa uvjerenja i svjedodžbi, foto-kopiranje i dr.). Vlastita sredstva koriste se za pokriće rashoda nastalih obavljanjem poslova za sticanje vlastitih prihoda, a ostatak za: ostale redovne izdatke za materijal i usluge, kapitalne izdatke, isplatu plaća i naknada, tekuće rashode i izdatke Kantona. Prema podacima iz budžeta za period 2013.-2015. godine vidno je da su škole ostvarile 5.900.481 KM.

U periodu 2013-2015. godina škole su prikazale kao vlastite prihode iznos od 5.900.481 KM. Sredstva iz vlastitih prihoda utrošena su na plaće i naknade troškova zaposlenika, izdatke za materijal i usluge, putne troškove, izdatke za komunalne usluge, nabavku materijala, izdatke za tekuće održavanje, ugovorene i druge posebne usluge, nabavku opreme, rekonstrukciju i investiciono održavanje.

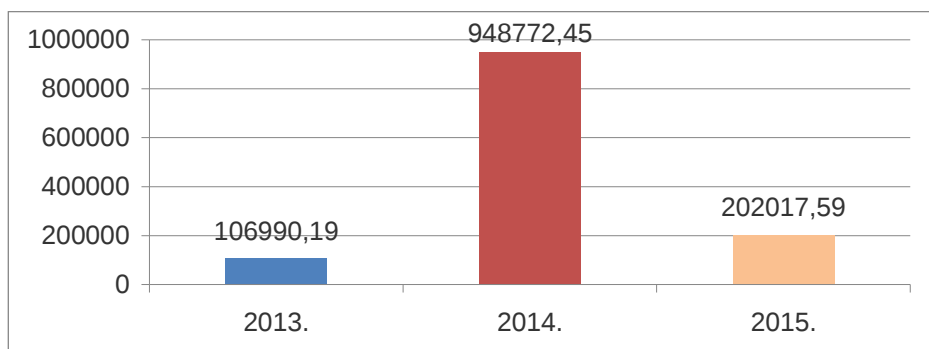
Ukoliko bi se cjelokupna sredstva iz vlastitih prihoda škola za period 2013-2015. godina usmjerila isključivo na opremanje radionica, bilo bi moguće opremiti 60 radionica godišnje.

Iz Tabele E2. vidljivo je da je došlo do smanjenja ukupnih sredstava za kapitalna ulaganja za osnovne i srednje škole na području Zeničko-dobojskog kantona. Od ukupne sume za kapitalna ulaganja za osnovne i srednje škole u periodu od 2013. do 2015. godina, koja iznosi 1.714.675 KM, za srednje stručne škole izdvojeno je 391.885 KM ili 22,85% što je nedovoljno imajući na umu identificirane potrebe vezane za prostor, opremu i repromaterijal.

Tabela E2. Pregled izdvajanja sredstava za kapitalna ulaganja za škole srednjeg stručnog obrazovanja za period 2013-2015. godina

Godina	Kapitalna ulaganja u OŠ i SŠ	Kapitalna ulaganja SŠ	Procenat
2013.	886.390	163.784	18,5%
2014.	660.025	111.235	16,85%
2015.	168.260	116.836	69,44%
Procenat	1.714.675	391.855	22,85%

Zakonom o srednjoj školi predviđeno je da škole srednjeg stručnog obrazovanja mogu primati finansijsku i drugu pomoć za unapređenje rada, poboljšavanje uvjeta školovanja i sve druge potrebe škole. Sredstva osigurana putem donacija i kroz realizaciju projekata omogućavaju sanaciju, rekonstrukciju i adaptaciju školskih objekata, nabavku opreme i stručno usavršavanje nastavnika.

Grafikon 5. Pregled sredstava osiguranih iz drugih izvora za period 2013-2015. godina

Iz Grafikona 5. je vidljivo da su u škole u periodu 2013-2015. godine, uložena značajna sredstva (1.257.780 KM) iz donacija i kroz realizacija projekata podržanih od nevladinih organizacije, ustanova/institucija, ambasada i sl. Potrebno je napomenuti da je navedenom periodu najviše sredstava, iz EU fondova kroz projekte UNDP-a i UNICEF-a, utrošeno na sanaciju i opremanje objekata škola oštećenih u majskim poplavama i klizištima 2014. godine i to: MSŠ Maglaj (733.462 KM) i MSŠ „Musa Ćazim Ćatić“ Olovo (210.710 KM), MSŠ „NORBAT-2“ Vareš (213.078 KM).

7. Srednje stručno obrazovanje na području općine Usora

U Mješovitoj srednjoj školi Stjepana Radića u školskoj 2015/2016. godini nastavu je pohađalo 272 učenika raspoređenih u 14 odjeljenja. Nastava je organizirana za 5 zanimanja/zvanja (ekonomist, elektrotehničar, autoelektričar, kozmetičar i frizer). Za zanimanja/zvanja ekonomist, elektrotehničar, autoelektričar i frizer u primjeni su nastavni planovi i programi srednjih strukovnih škola HRHB školske 1996/97. godine. Za zvanje kozmetičar Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona donijelo je nastavni plan i program („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj: 8/13).

Prema podacima dobivenim iz Općine Usora korišteni prostor i oprema u školi u potpunosti ispunjavaju uvjete za izvođenje općeobrazovne i stručno-teorijske i praktične nastave za sva zanimanja/zvanja, a za kvalitetniju realizaciju praktične nastave potrebno je nabaviti veće količine potrošnog materijala kao i repmaterijala.

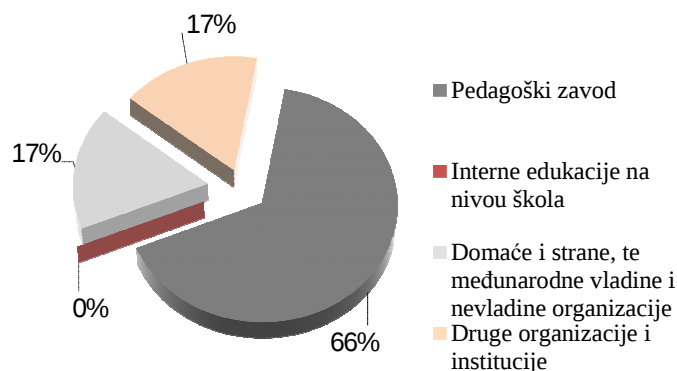
Način organiziranja praktične nastave prikazan je u Tabeli F1.

Škola	Zvanje/zanimanje		Praktična nastava koja se realizira u školi					Praktična nastava koja se realizira van škole					
			Razred	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziranih sati	Razred	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziranih sati	Mjesto obavljanja praktične nastave
1	2		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Mješovita srednja škola Stjepana Radića Usora	1	Ekonomist	IV					IV	2	24	40	80*	društvena i privredna preduzeća
	2	Elektrotehničar	IV					IV	2	18	20	40*	društvena i privredna preduzeća
	3	Kozmetičar	II	1	16	7	7						
			III	1	15	7	7						
	4	Frizer	I	2	23	14	28						
			II	1	19	17	17						
	5	Autoelektričar	I	1	24	17	17						
			II	1	28	17	17						
			III	1	23	17	17	III	1	8	17	17	društvena i privredna preduzeća
Ukupno:				8	148	96	110		5	50	79	141	

*Učenici koji se školuju za zanimanja ekonomist i elektrotehničar obavljaju stručnu praksu u vrijeme zimskog raspusta u trajanju od 40 sati u društvenim i privrednim preduzećima.

U Mješovitoj srednjoj školi Stjepana Radića, 148 učenika, podijeljenih u 8 grupa, sate praktične nastave realizira u školskim učionicama i radionica, a 50 učenika, podijeljenih u 5 grupa, van škole. Ukupan broj sati praktične nastave prema nastavnim planovima i programima iznosi 175 (96 u školi i 79 van škole), ali je zbog podjele učenika u grupe, prema važećim Pedagoškim standardima, taj broj veći i iznosi 251 (110 u školi i 141 van škole).

U namjeri da se dobije jasnija slika o stručnom usavršavanju zaposlenika Mješovite srednje škole Stjepana Radića prikupljeni su podaci za period od 2012. do 2015. godine. Od 45 zaposlenika , njih 10 ili 22,22 % prisustvovalo je na više različitih seminara, radionica ili obuka, dok 35 zaposlenika ili 77,78% nije aktivno učestvovalo u nekom od oblika kolektivnog stručnog usavršavanja.

Grafikon 6. Stručno usavršavanje zaposlenika Mješovite srednje škole Stjepana Radića

Iz Grafikona 6. vidljivo je da su zaposlenici Škole najčešće prisustvovali seminarima u organizaciji Pedagoškog zavoda (66% zaposlenika) koji se prema utvrđenom programu realiziraju minimalno dva puta godišnje. Prioritetne oblasti koje su bile zastupljene na ovim seminarima odnosile su se na razvoj ključnih kompetencija i specifičnih vještina kao što su: komunikacijske kompetencije, odgovornost za kvalitet, sklonost i zainteresiranost za stalno usavršavanje i napredovanje, sposobnost za samostalni rad i rad u grupi, zatim teme vezane za prevenciju nasilja, prevenciju različitih oblika diskriminacije, inkluzivno obrazovanje, učenje i razvijanje motivacije za učenje, jačanje profesionalnih kompetencija zaposlenih, profesionalne zajednice učenja, oblici partnerstva sa roditeljima i predstavnicima lokalne zajednice i sl.

Kroz partnerstvo Škole sa drugim organizacijama i institucijama, osigurani su uvjeti da 17% zaposlenika prođe neki od oblika stručnog usavršavanja koji je imao za cilj unapređenje odgojno-obrazovnog rada. Također, kroz različite projektne aktivnosti vladinih i nevladinih organizacija 17% zaposlenika učestvovalo je na seminarima, radionicama ili obukama koje prate savremene trendove u odgoju i obrazovanju, a u skladu sa postavljenim strateškim ciljevima u okviru reformskih tokova u oblasti obrazovanja u Bosni i Hercegovini. Organiziranih seminara na nivou škole, nije bilo.

U pogledu finansijskih ulaganja podaci kazuju da je za realizaciju nastavnog procesa u Mješovitoj srednjoj školi Stjepana Radića u 2013. godini iz budžeta Zeničko-dobojskog kantona izdvojeno je 766.637 KM, u 2014. godini 743.125 KM, a u 2015. godini 724.760 KM. U protekle tri godine, nije bilo kapitalnih ulaganja iz budžeta Zeničko-dobojskog kantona. U 2013. godini za realizaciju praktične nastave tj. izgradnju radionica uloženo je 115.262,78 KM, a sredstva su osigurana od strane Vlade Republike Hrvatske. U 2014. godini, također od strane Vlade Republike Hrvatske, osigurana su sredstva u visini od 75.051,04 KM, koja su iskorištena za opremanje radionica.

8. Srednje stručno obrazovanje na području općine Žepče

Zakonom o prenošenju nadležnosti Zeničko-dobojskog kantona za djelatnost osnovnog i srednjeg obrazovanja na općinu Žepče („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj 12/09) od školske 2009/2010. godine osnovno i srednje obrazovanje prešlo je u nadležnost Općine Žepče. Postupajući u skladu sa Zaključkom Vlade Zeničko-dobojskog kantona broj 02-38-18859/16 od 15.11.2016. godine kojim je Informacija vraćena na doradu radi dopune podacima o stanju u ovoj oblasti u općinama Žepče i Usora, aktom broj 10-38-7769-2-2/16 od 21.11.2016. godine traženi su podaci od nadležne općinske službe kako bi se postupilo u skladu sa preporukama Vlade Zeničko-dobojskog kantona. Služba za opću upravu i društvene djelatnosti Općine Žepče aktom broj: 06-38-2104/2016 od 6.11.2016. godine dostavila je podatke samo za 3 zanimanja: konobar, kuhar i ekonomski tehničar.

Kako su dostavljeni podaci nekompletni (nisu dostavljeni podaci za sva zanimanja i zvanja srednjeg stručnog obrazovanja u dvije srednje škole stručnog obrazovanja koje postoje na području općine Žepče, godišnji planovi i programi rada škola za školsku 2012/13., 2013/14. i 2014/15. godinu, podaci o nastavnim planovima i programima koji su u primjeni u školama srednjeg stručnog obrazovanja sa područja Općine) aktom urgencije broj: 10-38-7769-2-2-1/16 od 7.12.2016. godine tražena je dopuna podataka. Do 12.12.2016. godine, roka za dostavu podataka, nadležna općinska služba Općine Žepče nije dostavila kompletne tražene podatke (godišnje planove i programe rada škola za školsku 2012/13., 2013/14. i 2014/15. godinu, podatke o nastavnim planovima i programima koji su u primjeni u školama srednjeg stručnog obrazovanja sa područja Općine te popunjene upitnike/tabele za prikupljanje podataka dostavljene od strane Ministarstva za sve škole i sva zanimanja/zvanja srednjeg stručnog obrazovanja).

Stoga, u Informaciji predstavljamo dostavljene podatke, kako slijedi:

U tabeli za podatke o prostornim uvjetima za realizaciju nastave navedeno je sljedeće:

Tabela 1. Prostorni uvjeti za realizaciju nastave

Red. Br.	Zvanje/zanimanje	Prostorni uvjeti za realizaciju nastave					
		Stručno-teorijski predmeti	Obrazloženje	Praktična nastava	Obrazloženje	Općeobrazovni predmeti	Obrazloženje
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Konobar-kuhar	2 učionice	Nema kabinet	1+1=2	Kuhinja i restoran, (45+70)=135 učenika	Dvije učionice (45m ² jedna učionica)	Nema kabineta osim informatike
2.	Ekonomski tehničar	1 učionica	1 kabinet	Isti kabineti i za praksu	Korištenje istog kabineta za praksu	Dvije učionice (45m ² jedna učionica)	Nema kabinetske nastave

U tabeli za procjenu uvjeta opremljenosti škole navedeno je sljedeće:

Tabela 2. Uvjeti opremljenosti škole

Red. Br.	Zvanje/zanimanje	Uvjeti opremljenosti škole					
		Stručno-teorijski predmeti	Obrazloženje	Praktična nastava	Obrazloženje	Općeobrazovni predmeti	Obrazloženje
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Konobar-kuhar		Slabo opremljen	Kuhinja, restoran	opremljeno	učionice	Nema kabinetske nastave, nastavnih pomagala i opreme
2.	Ekonomski tehničar	kabinet	kompjuteri	kabinet	12 kompjutera		

U tabeli za procjenu materijalnih uvjeta navedeno je sljedeće:

Tabela 3. Materijalni uvjeti

Red. Br.	Zvanje/zanimanje	Materijalni uvjeti					
		Stručno-teorijski predmeti	Obrazloženje	Praktična nastava	Obrazloženje	Općeobrazovni predmeti	Obrazloženje
1	2	3	4	5	6	7	8
1.	Konobar-kuhar	Djelimično	Vlastita sredstva	Djelimično	Vlastita sredstva		Najčešće iz vlastitih sredstava
2.	Ekonomski tehničar	Djelimično	Vlastita sredstva	Djelimično	Vlastita sredstva		

U tabelama koje opisuju način realizacije praktične nastave navedeno je sljedeće:

Tabela 4. Praktična nastava koja se realizira u školi

Red. Br.	Zvanje/zanimanje	Praktična nastava			
		Razred	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati
1	2	3	4	5	6
1.	Konobar-kuhar	1	1	15	18
2.	Ekonomski tehničar	5	10	88	68
Ukupno		6	11	103	86

Tabela 5. Praktična nastava koja se realizira van škole dostavljena je bez podataka.

U tabeli koja prikazuje uložena sredstva u školu od strane Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona navedeno je sljedeće:

Tabela 6. Uložena sredstva u školu od strane Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona

Godina	Visina finansijskih sredstava	Namjena uložених finansijskih sredstava
1	2	3
2013.	114.464,16	Pokrivanje sale za tjelesni i nadzor
2014.		
2015.		

Pored ulaganja prikazanih u Tabeli 6. za realizaciju nastavnog procesa u Srednjoj mješovitoj školi „Žepče“ Žepče u 2013. godini iz budžeta Zeničko-dobojskog kantona izdvojeno je 2.490.916 KM, u 2014. godini 2.538.052 KM, a u 2015. godini 2.521.534 KM. Za realizaciju nastavnog procesa u KŠC „Don Bosco“ Mješovitoj srednjoj školi Žepče u 2013. godini iz budžeta Zeničko-dobojskog kantona izdvojeno je 862.791 KM, u 2014. godini 821.395 KM, a u 2015. godini 835.350 KM.

U tabeli koja prikazuje uložena sredstva iz drugih izvora navedeno je sljedeće:

Tabela 7. Uložena sredstva u školu iz drugih izvora

Godina	Visina finansijskih sredstava	Finansijer	Namjena uložених finansijskih sredstava
1	2	3	4
2013.	20.000 KM	Općina Žepče	Podovi u holu škole
2013.	6.146,00 KM	Općina Žepče	Ugradnja frizerskog salona u školi
2013.	1.877,98 KM	Općina Žepče	Ugradnja harmonika vrata u restoranu
2013.	4.667,98 KM	Općina Žepče	Nabavka opreme za zbornicu i el. dnevnike
2014.	30.000 KM	Općina Žepče Vlada Japana	Stolarija i jedan dio kumpjuterske opreme za kabinet informatike
2014.	5.621,27 KM	Općina Žepče	Rekonstrukcija ulaza i ugradnja staklene prizme
2014.	4.914,00 KM	Općina Žepče	Nabavka tekstilnih mašina
2014.	5.400,90 KM	Općina Žepče	Nabavka opreme
2015.	30.000 KM	Općina Žepče	Stolarija drugi dio
2015.	31.119,00 KM	Vlada Japana	Nabavka računarske opreme
2015.	15.976,00 KM	Njemačka vlada	Nabavka tekstilnih mašina
2015.	14.191,68 KM	Općina Žepče	Rekonstrukcija toaleta, struje, poda i vjetrobr. stijene
2015.	14.767,74 KM	Općina Žepče	PVC stolarija u staroj školi

U tabeli koja prikazuje upis zvanja/zanimanja u školu navedeno je sljedeće

Tabela 8. Upis zvanja/zanimanja u školu

Redni broj	Školska godina	Zvanje/zanimanje	Broj učenika
1	2	3	4
1.	2013/2014.	Ekonomski tehničar	165
2.	2014/2015.	Konobar-kuhar	12
		Ekonomski tehničar	102
3.	2015/2016.	Konobar-kuhar	15
		Ekonomski tehničar	88
Ukupno			382

Tabela 9. Seminari/radionice/obuke dostavljena je bez podataka

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Nakon prezentiranih podataka za sve segmente Informacije proizlaze sljedeći:

ZAKLJUČCI

- U 17 škola srednjeg stručnog obrazovanja u Zeničko-dobojskom kantonu obuhvaćenih Informacijom, od ukupno zastupljenih 70 zanimanja/zvanja, nastava po modularnim planovima i programima se realizirala za 27 zanimanja u školskoj 2015/2016. godini.
- Od ukupnog broja učenika obuhvaćenih srednjim stručnim obrazovanjem (9385) broj onih koji se obrazuju po modularnim nastavnim planovima i programima je 1877, odnosno 20% učenika.
- Škole koje u potpunosti realiziraju nastavu po modularnim nastavnim planovima i programima su Mješovita srednja škola Tešanj (18 zanimanja) i Mješovita srednja škola Zenica (10 zanimanja). U tri srednje škole nastava se djelimično realizira po modularnim NPP-ima i to po jedno zanimanje u Mješovitoj srednjoj školi Kakanj i MSS „Musa Ćazim Ćatić“ Olovo te šest zanimanja u SMS „Mladost“ u Zenici.
- Škole u kojima se realizira nastava po modularnim NPP-ima bile su od 1998. godine sukcesivno uključivane u projekte reforme srednjeg stručnog obrazovanja podržane od strane Evropske unije kroz program EU VET, kao i druge programe GTZ-a/GIZ-a i ETF-a, a što je podrazumijevalo obuku zaposlenika škole i opremanje kabineta i školskih radionica za praktičnu nastavu odgovarajućim mašinama, alatima i pomoćnim priborom iz sredstava navedenih projekata.
- Na osnovu prikupljenih podataka koji se odnose na procjenu stanja prostora s aspekta tipova nastave (općeobrazovna nastava, stručno-teorijska nastava i praktična nastava) i tipova nastavnih planova i programa može se uočiti da se nastava u nezadovoljavajućim uvjetima realizira za 2 zanimanja (5,71%) stručno-teorijske nastave po modularnim nastavnim planovima i programima i za 1 zvanje (0,88%) praktične nastave po „klasičnim“ nastavnim planovima i programima.
- U poređnom analizom prikupljenih podataka koji se odnose na procjenu stanja opreme uočava se da korištena oprema ne zadovoljava potrebne uvjete za 1 zvanje (0,83%) za realizaciju stručno-teorijske nastave i 5 zanimanja/zvanja (4,39%) za realizaciju praktične nastave po „klasičnim“ nastavnim planovima i programima dok za stanje opreme za izvođenje nastave po modularnim NPP-ima nije iskazano nezadovoljstvo.
- Kada se posmatra procjena stanja repromaterijala vidljivo je da raspoložive količine repromaterijala nisu na zadovoljavajućem nivou za 12 zanimanja/zvanja (10,00%) za realizaciju stručno-teorijske nastave i 15 zanimanja/zvanja (13,16%) za realizaciju praktične nastave po „klasičnim“ nastavnim planovima i programima i za 2 zanimanja stručno-teorijske nastave po modularnim nastavnim planovima.
- U skladu sa NPP-ima za ukupno 8824 učenika predviđeni su sati praktične nastave, a od tog broja za 7590 ili 86,02% učenika nastava je realizirana u školskim radionicama i učionicama dok je za 1234 ili 13,98% učenika praktična nastava organizirana van škole, iz čega proizlazi da je prisutan školski model organiziranja praktične nastave.
- Nastavnim planovima i programima planirano je ukupno 3543 sati sedmično za praktičnu nastavu, odnosno 7616 sati zbog podjele učenika u grupe u skladu sa Pedagoškim standardima.
- Zaposlenici škola srednjeg stručnog obrazovanja u periodu od 2012. do 2015. godine, najviše su prisustvovali seminarima u organizaciji Pedagoškog zavoda.
- S obzirom na ograničena finansijska sredstva u budžetu za realizaciju seminara, a izraženu potrebu za većim obuhvatom zaposlenika, koncept realiziranih seminara, radionica ili obuka je najčešće bio takav da su na istim učestvovali predstavnici škola (pedagog, nastavnici općeobrazovnih predmeta, nastavnici stručno-teorijske nastave i nastavnici praktične nastave) uz preporuku da se na nastavničkim vijećima i stručnim aktivima prezentiraju obrađene teme čime su stvarane pretpostavke za diseminaciju stečenih znanja.
- Obuke za primjenu modularnih nastavnih planova i programa prošao je 171 nastavnik među kojima je 53 nastavnika općeobrazovnih predmeta, 59 nastavnika stručno-teorijskih predmeta i 49 nastavnika praktične nastave, čime je osigurana uravnoteženost učešća svih nastavnika prema tipovima nastave. Skoro svi zaposlenici Mješovite srednje škole Tešanj i Mješovite srednje škole Zenica educirani su za primjenu modularnih nastavnih planova i programa.
- U Zeničko-dobojskom kantonu među zaposlenicima koji su prošli obuke za primjenu i rad po modularnim nastavnim planovima i programima, jedan broj njih postali su certificirani mentori i bili su angažirani od strane EU VET-a za realizaciju obuka u svojim i drugim školama od 2002. godine.

- Iz kapitalnih ulaganja, u periodu 2013-2015. godina, na sanaciju i adaptaciju prostora, te nabavku dijela opreme za škole srednjeg stručnog obrazovanje utrošeno je 391.855 KM.
- Kroz vlastite prihode škole su, u periodu 2013-2015. godina, osigurale sredstva u visini od 5.900.481 KM, koja su samo dijelom utrošena na sanaciju i adaptaciju prostora, te nabavku opreme i repromaterijala.
- Kroz donacije i projekte škole su, u periodu 2013-2015. godina, osigurale sredstva za sanaciju i adaptaciju prostora, te nabavku dijela opreme u visini 1.257.780 KM. Većina sredstava utrošena je na škole, koje su stradale majskim poplavama i klizištima 2014. godine.
- Za opremanje jedne radionice (za jedno zanimanje) potrebno je cca.32.000 KM. Za opremanje po jedne radionice u 17 škola srednjeg stručnog obrazovanja, koliko ih ima na području Zeničko-dobojskog kantona, potrebno je osigurati 544.000 KM.
- Općina Usora je dostavila tražene podatke potrebne za izradu Informacije (godišnje planove i programe rada škola za školsku 2012/13., 2013/14. i 2014/15. godinu, podatke o nastavnim planovima i programima koji su u primjeni u školama srednjeg stručnog obrazovanja sa područja Općine te popunjene upitnike/tabele za prikupljanje podataka dostavljene od strane Ministarstva za sva zanimanja/zvanja srednjeg stručnog obrazovanja).
- Općina Žepče nije dostavila kompletne podatke potrebne za izradu Informacije (nisu dostavljeni godišnji planovi i programi rada škola za školsku 2012/13., 2013/14. i 2014/15. godinu, podaci o nastavnim planovima i programima koji su u primjeni u školama srednjeg stručnog obrazovanja sa područja Općine te popunjene upitnike/tabele za prikupljanje podataka dostavljene od strane Ministarstva za sve škole i sva zanimanja/zvanja srednjeg stručnog obrazovanja), te su u Informaciji predstavljeni dostavljeni podaci.

PREPORUKE:

- Imajući u vidu da je prioritetni zadatak srednjeg stručnog obrazovanja osposobljavanje učenika za ulazak na tržište rada sa svim potrebnim kompetencijama u skladu sa zahtjevima radnog mjesta neophodno je osigurati materijalno-tehničke uvjete za realizaciju nastave što podrazumijeva značajnija ulaganja u opremanje škola. U tom smislu potrebno je planirati u budžetu veća sredstva za poboljšanje prostornih uvjeta, opremu i repromaterijal za realizaciju nastave. Pri tom i vlastita sredstva škola u većem obimu usmjeravati na nabavku potrebne opreme i repromaterijala.
- Pored budžetskih sredstava za ove namjene osigurati značajnija sredstva putem apliciranja na projekte predpristupnih fondova Evropske unije i drugih međunarodnih organizacija te domaćih i stranih donatora.
- Okvirni zakon o srednjem stručnom obrazovanu i obuci u Bosni i Hercegovini, sa kojim je usklađen Zakon o srednjoj školi Zeničko-dobojskog kantona, propisuje da se u školama srednjeg stručnog obrazovanja primjenjuju, koliko god je to moguće, modularni nastavni planovi i programi. U tom smislu potrebno je da škole planiraju upis učenika u zanimanja za koja postoje NPP-i razvijeni primjenom modularne metodologije (za 74 zanimanja) čime bi obuhvat učenika od samo 20% bio znatno povećan.
- S obzirom na značaj praktične nastave za razvijanje praktičnih znanja i vještina, a koje se sveobuhvatnije postiže u konkretnoj radnoj sredini, potrebno je jače povezivanje sa poslovnim sektorom s ciljem realizacije praktične nastave kod poslodavaca u većem procentu. Time bi se i nedostatak prostora i opremljenosti školskih radionica i učionica mogao ublažiti a učenicima omogućiti da kvalitetnije razvijaju stručne kompetencije, uče ono što je potrebno tržištu rada, kao i da se upoznaju sa novim tehnologijama i tehnikama rada.
- Razvijati kod učenika poduzetničke kompetencije i poticati ih da kroz projektni rad pronalaze dodatne načine nabavke potrebne opreme i repromaterijala za uspješniju realizaciju praktične nastave.
- U narednom periodu intenzivirati obuke nastavnika, pedagoga i direktora/pomoćnika direktora škola srednjeg stručnog obrazovanja za primjenu modularnih nastavnih planova i programa kroz sinergijsko djelovanje Ministarstva za obrazovanje, nauku, kulturu i sport, Pedagoškog zavoda i škola.
- Sredstva za realizaciju obuka planirati u budžetu, ali i kroz projekte i apliciranje za sredstva kod međunarodnih fondova, domaćih i stranih organizacija;
- U procesu osposobljavanja nastavnika za rad po modularnim nastavnim planovima i programima koristiti postojeće kapacitete Pedagoškog zavoda i škola u ljudskim resursima (mentore/trenere), ali i raditi na proširenju kruga lica koja su osposobljena za realizaciju obuka za primjenu modularnih nastavnih planova i programa;
- Potaknuti škole da jačaju profesionalne zajednice učenja i koriste vlastite kadrovske potencijale za internu edukaciju, ali i da kroz izradu projekata i apliciranje za njihovo finansiranje kod međunarodnih fondova i domaćih i stranih organizacije provode obuke i u drugim školama;
- Dugoročno planirati da svi nastavnici zaposleni u srednjim školama budu osposobljeni za primjenu modularnih nastavnih planova i programa.

Broj: 10-1-38-7769-3/16
Zenica, 16.12.2016. godine

DIREKTORICA
Munevera Selmanović

PRILOG 1. Prikaz zastupljenosti zanimanja/zvanja u školama srednjeg stručnog obrazovanja u školskoj 2015/2016. godini u Zeničko-dobojskom kantonu

Tabela B1. Prikaz zastupljenosti zanimanja/zvanja po školi u školskoj 2015/2016. godini

Općina/grad	Škola	Zanimanje/zvanje
Breza	MSŠ „Mehmedalija Mak Dizdar“ Breza	Ekonomski tehničar
		Elektrotehničar energetike
		Rudarski tehničar
		Frizer-vlasuljar
		Plinski i vodoinstalater
Kakanj	STŠ „Kemal Kapetanović“ Kakanj	Elektrotehničar energetike
		Tehničar drumskog saobraćaja
		Mašinski tehničar
		Ekonomski tehničar
		Bankarski tehničar
	Mješovita srednja škola Kakanj	Rudarski tehničar
		Građevinski tehničar
		Zavarivač
		Bravar
		Elektroenergetičar
		Vozač motornih vozila
		Frizer*
		Prodavač
		Kuhar
Maglaj	Mješovita srednja škola Maglaj	Ekonomski tehničar
		Elektrotehničar energetike
		Mašinski tehničar
		Hemijski tehničar općeg smjera
		Tehničar drumskog saobraćaja
		Elektromehaničar
		Elektroenergetičar
		Bravar
		Plinski i vodoinstalater
		Zavarivač
		Konfektionar tekstila-krojač
		Proizvođač celuloze i papira
		Hemijski laborant
		Prodavač
Olovo	MSŠ „Musa Ćazim Ćatić“ Olovo	Frizer-vlasuljar
		Poljoprivredni tehničar*
		Ekonomski tehničar
		Tehničar finalne obrade drveta
		Šumarski tehničar

Općina/grad	Škola	Zanimanje/zvanje
Tešanj	Srednja tehnička škola Tešanj	Elektrotehničar energetike
		Mašinski tehničar
		Građevinski tehničar
		Medicinska sestra-tehničar
		Farmaceutski tehničar
		Ekonomski tehničar
		Mašinski tehničar za kompjutersko upravljanje mašinama
	Mješovita srednja škola Tešanj	Elektrotehničar računarstva*
		Tehničar drumskog saobraćaja*
		Tekstilni tehničar*
		Poljoprivredni tehničar*
		Poslovno-pravni tehničar*
		Prehrambeni tehničar*
		Tehničar za mehatroniku*
		Električar*
		Automehaničar*
		Vozač motornih vozila*
		Instalater*
		Obradivač metala rezanjem*
		Zavarivač*
		Krojač*
		Trgovac*
		Frizer*
		Kuhar*
		Obučar*
Vareš	MSŠ „NORDBAT-2“ Vareš	Tehničar PTT saobraćaja
		Ekonomski tehničar
		Vozač motornih vozila
Visoko	MSŠ „Hazim Šabanović“ Visoko	Ekonomski tehničar
		Mašinski tehničar
		Elektrotehničar računarske tehnike i automatike
		Tekstilni tehničar-konfektionar
		Građevinski tehničar
		Prodavač
		Automehaničar
		Bravar
		Zavarivač
		Frizer-vlasuljar
		Elektromehaničar
		Autoelektričar

Općina/grad	Škola	Zanimanje/zvanje
Zavidovići	Srednja tehnička škola Zavidovići	Tehničar finalne obrade drveta
		Bankarski tehničar
		Finansijski tehničar
		Ekonomski tehničar
		Elektrotehničar računarske tehnike i automatike
		Građevinski tehničar
		Arhitektonski tehničar
		Mašinski tehničar
		Mašinski tehničar za kompjutersko upravljanje mašinama
		Šumarski tehničar
		Poljoprivredni tehničar općeg smjera
	Mješovita srednja škola Zavidovići	Tehničar drumskog saobraćaja
		Tehničar za mehatroniku
		Prodavač
		Konfektionar tekstila-krojač
		Elektroinstalater
		Automehaničar
		Zavarivač
		Vozač motornih vozila
		Frizer-vlasuljar
		Stolar
		Metalostrugar
		Bravar
Zenica	Ekonomska škola Zenica	Ekonomski tehničar
		Bankarski tehničar
		Finansijski tehničar
		Hotelsko-turistički tehničar
	Medicinska škola Zenica	Medicinska sestra-tehničar
		Zubni tehničar
		Farmaceutski tehničar
	Srednja tehnička škola Zenica	Elektrotehničar energetike
		Elektrotehničar elektronike
		Elektrotehničar računarske tehnike i automatike
		Mašinski tehničar
		Mašinski tehničar za kompjutersko upravljanje mašinama
		Tehničar drumskog saobraćaja
		Arhitektonski tehničar
		Geodetski tehničar-geometar
		Hemijski tehničar općeg smjera
		Metalurški tehničar

Općina/grad	Škola	Zanimanje/zvanje
Zenica	Mješovita srednja škola Zenica	Veterinarski tehničar*
		Poljoprivredni tehničar*
		Prehrambeni tehničar*
		Poslovno-pravni tehničar*
		Ugostiteljski tehničar*
		Ekološki tehničar*
		Kuhar*
		Trgovac*
		Mesar*
		Poslastičar*
	Mješovita srednja industrijska škola Zenica	Mašinski tehničar energetike
		Rudarski tehničar
		Geološki tehničar
		Hemijski tehničar općeg smjera
		Zavarivač
		Instalater centralnog grijanja
		Plinski i vodoinstalater
		Automehaničar
		Autoelektričar
		Bravar
		Rukovalac rudarske mehanizacije površinskog kopa
		Rukovalac građevinskih pretovarnih mašina
	Srednja mješovita škola „Mladost“ u Zenici	Tehničar za mehatroniku*
		Tekstilni tehničar - konfektionar
		Vozač motornih vozila
		Zidar-fasader-izolater*
		Armirač-betonirac*
		Keramičar-teracer-podopolagač*
		Monter suhe gradnje*
		Elektromehaničar
		Elektroinstalater
		Elektroenergetičar
		Elektroničar mehaničar
		Elektroničar telekomunikacija
		Konfektionar tekstila-krojač
		Frizer-vlasuljar

*Zanimanja/zvanja za koja se nastava izvodi po modularnom nastavnom planu i programu

PRILOG 2. Realiziranje praktične nastave u školama srednjeg stručnog obrazovanja u školskoj 2015/2016. godini u Zeničko-dobojskom kantonu

Tabela C2. Realiziranje praktične nastave u MSŠ "Mehmedalija Mak Dizdar" Breza

Škola	Zanimanje/zvanje		Praktična nastava koja se realizira u školi					Praktična nastava koja se realizira van škole					
			Razred	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziranih sati	Razred	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziranih sati	Mjesto obavljanja praktične nastave
1	2		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
MSŠ“Mehmedalija Mak Dizdar" Breza	1	Ekonomski tehničar	III	1	24	4	4						
			IV	1	25	2	2						
	2	Elektrotehničar energetike	I	4	45	3	12						
			II	2	25	3	6						
			III	2	22	3	6						
			IV	2	24	3	6						
	3	Rudarski tehničar	II	2	26	3	6						
			III	2	18	6	12	III	2	16	12	24	Rudnik Breza
			IV	3	26	5	15	IV	3	24	10	30	Rudnik Breza
	4	Frizer-vlasuljar	I	2	25	7	14						
			II	1	17	9	9						
			III	2	15	14	28						
	5	Plinski i vodoinstalater	II	2	20	14	28						
Ukupno općina Breza:			13	26	312	76	148	2	5	40	22	54	

Tabela C3. Realiziranje praktične nastave u srednjim stručnim i tehničkim i srodnim školama na području općine Kakanj

Škola	Zanimanje/zvanje	Praktična nastava koja se realizira u školi					Praktična nastava koja se realizira van škole						
		Razred	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziranih sati	Razred	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziranih sati	Mjesto obavljanja praktične nastave	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
STŠ “Kemal Kapetanović” Kakanj	Elektrotehničar energetike	I	2	29	3	6						SMŠ Kakanj	
		II	2	29	3	6							
		III	2	22	3	6							
		IV	2	29	3	6							
	Tehničar drumskog saobraćaja	I	2	25	3	6							
		II	2	27	3	6							
		III	2	27	4	8							
		IV	2	27	6	12							
	Mašinski tehničar	I	2	28	3	6							
		II	2	26	2	4							
	Ekonomski tehničar	III	2	37	4	8							
		IV	2	50	2	4							
	Bankarski tehničar*	I											
		II											
Ukupno:		14	24	356	39	78							
Mješovita srednja škola Kakanj	Rudarski tehničar	II	2	25	3	62							
		III	2	28	6	12							
	Zavarivač	I	2	23	7	14							
		II	2	21	14	28							
		III	1	10	20	20							
	Bravar	I	2	23	7	14							
		II	1	18	14	14							
		III	1	7	20	20							
	Elektroenergetičar	I	2	21	6	12							
		II	2	26	6	12							
III		2	16	12	24								
Vozač motornih vozila	I	2	22	7	14								
	II	2	24	14	28								
	III	12	18	2	24								
	Frizer**	I	2	24	6	12							
		II	2	25	12	24							
		III	2	26	18	36	III	1	26	6	6	privatni saloni	

	Prodavač	I	1	9	7	7						
		II	2	23	14	28						
		III	2	19	14	28	III	1	19	7	7	Bingo, Robot, ADS
	Kuhar	I	1	15	7	7						
		II	1	18	14	14						
		III	1	16	14	14	III	1	16	7	7	TE Kakanj, privatni ugotitelji
Ukupno:		23	49	457	244	468	3	3	61	20	20	
Ukupno općina Kakanj:		37	73	813	283	546	3	3	61	20	20	

* Praktična nastava za zanimanje bankarski tehničar predviđena je u III i IV godini.

** Modularni nastavni plan i program (EU VET)

Tabela C4. Realiziranje praktične nastave u Mješovitoj srednjoj školi Maglaj

Škola	Zanimanje/zvanje	Praktična nastava koja se realizira u školi					Praktična nastava koja se realizira van škole					
		Razred	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realizira njih sati	Razred	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realizira njih sati	Mjesto obavljanja praktične nastave
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Mješovita srednja škola Maglaj	Ekonomski tehničar	III	1	22	4	4						
		IV	1	22	2	2						
	Elektrotehničar energetike	I	2	24	3	6						
		II	2	28	3	6						
		III	3	24	3	9						
	Tehničar drumskog saobraćaja	II	2	25	3	6						
		IV	2	28	6	12	IV	2	27	6	12	Auto baze u Maglaju, Tešnju i Doboj Jugu
	Mašinski tehničar	I	1	20	3	3						
		II	2	21	2	4						
	Elektromehaničar	I	1	9	6	6						
		II	1	10	6	6						
		III	2	18	12	24						
	Elektroenergetičar	I	1	9	6	6						
		II	1	9	6	6						
	Bravar	I	1	8	7	7						
		III	1	8	20	20						

	Zavarivač	II	1	12	14	14						
		III	1	8	20	20						
	Plinski i vodoinstalater	I	1	8	7	7						
		II	1	12	14	14						
	Prodavač	II	1	16	14	14						
	Frizer-vlasuljar	II	2	16	9	18						
	Konfeksionar tekstika-krojač	I	2	24	7	14						
							III	2	23	14	28	HM Promet, Bontex i Fine Life Group Maglaj
	PK knjigovezac	II/III	1	2	14	14						
	Proizvodač celuloze i papira/hemijski laborant						I/II/III	5	58	7	35	Natron-Hayat
Ukupno općina Maglaj:		24	34	383	191	242	3	9	108	27	75	

Tabela C5. Realiziranje praktične nastave u MSŠ "Musa Ćazim Ćatić" Olovo

Škola	Zanimanje/zvanje	Praktična nastava koja se realizira u školi					Praktična nastava koja se realizira van škole					
		Razred	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziranih sati	Razred	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziranih sati	Mjesto obavljanja praktične nastave
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
MSŠ "Musa Ćazim Ćatić" Olovo	Poljoprivredni tehničar*	III	2	15	12	24						
	Tehničar finalne obrade drveta	II	1	14	2	2						
	Ekonomski tehničar	III	1	25	4	4						
		IV	1	29	2	2						
	Frizer-vlasuljar	I	2	14	7	14						
		II	1	12	9	9						
Ukupno općina Olovo:		6	8	109	36	55						

*modularni nastavni plan i program (EU VET)

Tabela C6. Realiziranje praktične nastave u srednjim stručnim i tehničkim i srodnim školama na području općine Tešanj

Škola	Zanimanje/zvanje	Praktična nastava koja se realizira u školi					Praktična nastava koja se realizira van škole					
		Razred	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziranih sati	Razred	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziranih sati	Mjesto obavljanja praktične nastave
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Srednja tehnička škola Tešanj	Ekonomski tehničar	III	2	45	4	8						
		IV	2	46	2	4						
	Medicinska sestra-tehničar	I	2	50	4	8						
		II	2	46	4	8						
							III	3	31	8	24	Dom zdravlja, Opća bolnica Tešanj
							IV	3	30	14	42	Dom zdravlja, Opća bolnica Tešanj
	Elektrotehničar energetike	I	2	24	3	6						
		II	2	25	3	6						
		III	2	26	3	6						
		IV	2	20	3	6						
	Farmaceutski tehničar	I	2	25	4	8						
		II	2	24	4	8	II	2	24	2	4	Opća bolnica i Apoteke Tešanj
							III	3	20	7	21	Opća bolnica i Apoteke Tešanj
							IV	3	24	10	30	Opća bolnica i Apoteke Tešanj
	Mašinski tehničar za kompjutorsko upravljanje mašinama	II	2	23	2	4						
	Mašinski tehničar	I	2	25	3	6						
Ukupno:		12	24	379	39	78	5	14	129	41	121	
Mješovita srednja škola Tešanj*	Tehničar za mehatroniku	I	2	29	4	8						
		II	2	27	3	6						
		III	3	28	3	9						
		IV	2	16	3	6	IV	1	7	3	3	Prevent-Jelah

	Elektrotehničar računarstva	I	2	27	6	6						
		II	2	22	3	6						
		IV	2	14	3	6	IV	1	7	3	3	Zupčanik - Šije
	Električar	I	2	27	4	8						
		II	2	24	6	12						
		III	2	15	8	16	III	1	7	8	8	AS - Jelah
	Poslovno-pravni tehničar	IV	3	26	10	30						
		I	2	26	4	8						
		II	2	29	6	12						
	Prehrambeni tehničar	III	3	28	8	24						
		I	2	27	7	14						
		II	2	31	12	24						
	Krojač	II	2	18	12	24						
		III	2	14	8	16						
	Obučar	II	2	18	12	24						
	Tekstilni tehničar	III	2	14	8	16						
	Vozač motornih vozila	II	2	14	8	16						
	Tehničar drumskog saobraćaja	I	1	18	6	6	III	1	11	6	6	AC Školjić, Ganjgo-Line
		IV	3	28	8	24						
	Poljoprivredni tehničar	I	2	19	6	12						
		III	2	19	12	24						
	Obradivač metala rezanjem	I	4	51	6	24						
		II	1	13	12	12	II	1	13	12	12	Mann Hummel Tešanj
		III	2	18	18	36	III	1	8	18	18	Prevent Jelah
	Zavarivač	II	1	11	12	12	II	1	10	12	12	MCE Žabljak, Čosić Promex
		III	2	17	18	36	III	1	8	18	18	MCE Žabljak, Čosić Promex
	Instalater	III	1	8	18	24	III	1	9	30	51	Hidro-line
	Kuhar	II	2	23	12	24						
		III	1	12	18	24	III	1	9	30	51	Restoran Šema Kraševo
	Automehaničar	I	2	26	6	12						
		II	2	23	12	24						
	Trgovac	I	2	24	6	12						
		III	2	17	18	36						
	Frizer	I	2	28	6	12						
		III	3	25	18	54						
	Ukupno:		37	76	822	330	659	10	10	89	140	182
	Ukupno općina Tešanj:		49	100	1201	369	737	15	24	218	181	303

*cjelokupan nastavni proces realizira se po modularnim nastavnim planovima i programima (EU VET, GTZ)

Tabela C7. Realiziranje praktične nastave u MSŠ NORDBAT 2 u Varešu

Škola	Zanimanje/zvanje	Praktična nastava koja se realizira u školi					Praktična nastava koja se realizira van škole					
		Razred	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziranih sati	Razred	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziranih sati	Mjesto obavljanja praktične nastave
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Mješovita srednja škola NORDBAT 2 Vareš	Tehničar PTT saobraćaja	I	1	15	2	2						
							III	1	13	3	3	Pošta Zenica
	Ekonomski tehničar	IV	1	18	2	2						
	Vozač motornih vozila	I	1	16	7	7						
		II	1	18	14	14						
		III	14	14	28	392						Autoškola
Ukupno općina Vareš:		5	18	81	53	417	1	1	13	3	3	

Tabela C8. Realiziranje praktične nastave u MSŠ "Hazim Šabanović" u Visokom

Škola	Zanimanje/zvanje	Praktična nastava koja se realizira u školi					Praktična nastava koja se realizira van škole					
		Razred	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziranih sati	Razred	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziranih sati	Mjesto obavljanja praktične nastave
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Mješovita srednja škola "Hazim Šabanović" Visoko	Ekonomski tehničar	III	4	42	4	16						
		IV	4	23	2	8						
	Mašinski tehničar	I	1	25	3	3						
		II	1	27	2	2						
	Elektrotehničar računarske tehnike i automatike	I	2	49	3	6						
		II	2	57	3	6						
		III	1	29	3	3						
		IV	1	27	3	3						

	Tekstilni tehničar – konfektionar	I	2	25	3	6						
		II	2	25	6	12						
		III	2	26	4	8						
		IV	2	29	7	14						
	Prodavač	I	1	24	7	7						
							II	1	16	14	14	privatne prodavnice
	Bravar-zavarivač	II	1	20	14	14						
		III	1	15	20	20						
	Automehaničar						I	1	28	7	7	
							II	1	23	14	14	
							III	1	21	20	20	
	Autoelektičar						I	1	28	7	7	
							II	1	22	7	7	
Ukupno općina Visoko:		15	27	443	84	128	6	6	138	69	69	

Tabela C9. Realiziranje praktične nastave u srednjim stručnim i tehničkim i srodnim školama na području općine Zavidovići

Škola	Zanimanje/zvanje	Praktična nastava koja se realizira u školi					Praktična nastava koja se realizira van škole					
		Razred	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziran ih sati	Razred	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziran ih sati	Mjesto obavljanja praktične nastave
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Srednja tehnička škola Zavidovići	Tehničar finalne obrade drveta	III	1	7	4	4						
	Bankarski tehničar	II	1	22	2	2						
	Finansijski tehničar	II	1	22	2	2						
	Ekonomski tehničar	I	1	21	4	6						
	Elektrotehničar računarske tehnike i automatike	I	2	24	3	6						
		II	2	26	3	6						
		III	2	25	3	6						
		IV	2	25	3	6						
	Mašinski tehničar						I	2	18	6	12	MSŠ Zavidovići
							II	2	22	4	8	
	Poljoprivredni tehničar općeg smjera						I	1	17	3	3	Merhamet i Zadruga Sloga Zavidovići
							II	1	23	4	4	
							III	1	17	4	4	
Ukupno:		8	12	172	24	38	5	7	97	21	31	

Mješovita srednja škola Zavidovići	Frizer-vlasuljar	I	1	11	7	7						
		II	2	22	9	18	II	1	7	23	23	privatni objekti
		III	2	21	14	28						
	Prodavač	I	2	24	7	14						
		II	1	18	14	14	II	1	8	14	14	privatni objekti
	Konfektionar tekstila- krojač	I	1	12	7	7						
		II	2	23	7	14						
		III	2	19	14	28						
	Zavarivač	I	1	23	7	7						
		II	1	11	14	14	II	1	4	34	34	TTI Zavidovići
		III	1	11	20	20						
	Vozač motornih vozila	I	1	23	7	7						
		II	1	18	14	7	II	1	8	14	14	privatni objekti/prevoz putnika
		III	8	19	2	16						
	Elektroinstalater	I	1	12	6	6						
		II	1	23	6	6	II	1	13	6	6	
	Stolar	I	2	23	7	14						
		III	1	10	12	12						
	Metalostrugar	III	1	8	20	20						
	Tehničar drumskog saobraćaja	I	2	24	3	6						
		II	2	31	3	6						
		III	2	32	4	8	III	1	32	10	10	Prevoz putnika Zavidovići
		IV	1	28	6	6						
	Bravar	I	1	12	7	7						
	Tehničar za mehatroniku	III	2	19	3	6						
		IV	2	27	3	6						
	Automehaničar	II	1	11	14	14						
Ukupno:		27	45	515	237	318	6	6	72	101	101	
Ukupno općina Zavidovići:		35	57	687	261	356	11	13	169	122	132	

Tabela C10. Realiziranje praktične nastave u srednjim stručnim i tehničkim i srodnim školama na području grada Zenica

Škola	Zanimanje/zvanje	Praktična nastava koja se realizira u školi					Praktična nastava koja se realizira van škole					
		Razred	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziran ih sati	Razred	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziran ih sati	Mjesto obavljanja praktične nastave
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Ekonomska škola Zenica	Ekonomski tehničar	III	1	20	4	4						
		IV	3	69	2	6						
	Bankarski tehničar	II	1	20	2	2						
		III	1	20	4	4						
	Finansijski tehničar	II	1	18	2	2						
		III	1	16	4	4						
	Hotelsko-turistički tehničar						II	1	22	7	7	Hotel Internacional i Dubrovnik, Pansion Fontana, Agencija Buena vista,Grand Tours, Centrotrans, Dar prirode
		III	1	17	3	3	III	1	17	4	4	
		IV	1	18	2	2	IV	1	18	5	5	
Ukupno:		8	10	198	23	27	3	3	57	16	16	
Medicinska škola Zenica	Medicinska sestra-tehničar	I	12	176	4	48						Kantonalna bolnica, Dom zdravlja, HO Ruhama, JUDom za stara lica
		II	10	137	4	40						
							III	8	113	64	512	
							IV	8	88	132	1056	
	Zubni tehničar	I	2	28	5	10						
		II	2	29	5	10						
		III	2	27	15	30						
		IV	2	24	19	38						
	Farmaceutski tehničar						IV	2	23	10	20	Galenski laboratorij
Ukupno:		6	30	421	52	176	3	18	224	206	1588	
Srednja tehnička škola Zenica	Elektrotehničar energetike	II	2	23	3	6						
		IV	2	25	3	6						
	Elektrotehničar elektronike	I	2	25	3	6						
		III	2	22	3	6						

	Elektrotehničar računarske tehnike i automatike	I	2	25	3	6						
		II	2	26	3	6						
		III	2	22	3	6						
		IV	2	26	3	6						
	Mašinski tehničar	II	2	25	2	4						
	Mašinski tehničar za kompjutorsko upravljanje mašinama	I	2	26	3	6						
		I	2	25	3	6						
		II	2	21	3	6						
		III	2	21	4	8						
	Tehničar drumskog saobraćaja	IV	2	22	6	12						
		I	2	25	3	6						
		III	2	19	4	8						
	Geodetski tehničar - geomatar											
Ukupno:		16	32	378	52	104						
Mješovita srednja škola Zenica*	Veterinarski tehničar	I	1	18	4	4						
		II	2	25	6	12						
		III	2	20	8	16	III	2	20	8	16	Veterinarska stanica, Weta d.o.o. Zenica
		IV	3	26	10	30	IV	3	26	10	30	
	Poljoprivredni tehničar	I	1	18	6	6						
		II	2	27	6	12						
		III	2	20	12	24						
		IV	3	24	12	36						
	Prehrambeni tehničar	I	2	24	4	8						
		II	2	24	6	12						
		III	2	21	8	16						
		IV	3	24	10	30						
	Ugostiteljski tehničar	I	2	24	6	12						
		II	2	21	6	12						
		III	1	11	6	6						
		IV	3	27	6	18						
	Poslovno-pravni tehničar	I	2	24	4	8						
		II	2	26	6	12						
		III	3	22	8	24						
		IV	3	26	10	30						
	Ekološki tehničar	I	2	20	6	12						
		II	2	25	6	12						
		III	2	16	6	12						
		IV	3	28	12	36						

	Kuhar	I	2	27	6	12						
		II	2	26	12	24						
		III	2	19	18	36						
	Trgovac	I	1	16	6	6						
		II	2	22	12	24						
		III	1	13	18	18						
	Mesar	II	1	17	12	12	II	1	17	12	12	Mesnica Mefa, Budo, Hari, Tandem, Pašalić
	Poslastičar	I	1	10	18	18						
Ukupno:		32	64	691	276	550	3	6	63	30	58	
Mješovira srednja industrijska škola Zenica	Automehaničar	I	1	13	7	7						Strongauto, Target, ARD, Mirza, Zenica Trans, AS Škoda, BIHAMK, Buba Comerc, Mahdi, Alba. Škoro, Delta
		II	1	11	14	14	II					
							III	3	11	34	102	
	Zavarivač	I	1	24	7	7						Jerry Trade, Metalno, RMLH, Grijanje, FE Metal, Rudnik Stara jama, Almy, ITC, Stambeni servis Zenica
		II	1	24	14	14	II	3	13	34	102	
		III	3	25	20	60						
	Plinski i vodoinstalter	I	1	12	7	7						
		II	1	10	14	14						
		III	1	14	20	20	III	1	6	20	20	
	Instalater centralnog grijanja	I	2	25	7	14						
		II	1	13	14	14	II	2	2	34	68	
		III	1	10	20	20						
	Bravar	I	2	24	7	14						
		II	1	11	14	14	II	2	9	34	68	
		III	1	16	20	20						
	Rukovalac rudarske mehanizacije površinskog kopa	I	1	12	7	7						
							III	3	12	14	42	
	Autoelektričar	I	1	10	7	7						
							II	4	25	18	72	
	Mašinski tehničar energetike	I	1	15	3	3						
		II	2	21	2	4						
		III	2	20	2	4						
	Rudarski tehničar	II	4	66	3	12						
		III			6							
		IV			5							
	Geološki tehničar	IV	1	16	5	5						
	Rukovalac građ. i pretovarnih mašina						II	3	12	14	42	
Ukupno:		23	30	392	225	281	9	21	90	202	516	

Mješovita srednja škola "Mladost" Zenica	Vozač motornih vozila	I	4	48	7	28						
		II	4	56	14	56	II	2	8	28	56	Zenica Trans, Grandtrans
		III	2	50	2	4						
	Tehničar za mehatroniku*	I	2	25	4	8						
		II	2	30	3	6	II	1	6	3	3	Comp-export, Cimos
		IV	2	22	3	6	IV	1	6	6	6	Eg-inžinjeri, Strong Auto Zenica
	Tekstilni tehničar konfekcionar	I	2	22	3	6						
		II	2	24	6	12						
		III	2	16	4	8						
		IV	2	22	7	14	IV	1	6	14	14	PUZ Zenko
	Konfekcionar tekstila - krojač	I	1	18	7	7	I	1	6	7	7	PUZ Zenko
		II	1	12	7	7						
		III	1	9	14	14						
	Frizer-vlasuljar	I	2	47	7	14	I	2	23	14	28	privatni saloni
		II	3	50	9	27	II	1	14	9	9	
		III	4	39	14	56	III	2	7	18	36	
	Monter suhe gradnje, zidar-fasader-instalater-armirač-betonirac*	I	1	19	6	6	I	1	6	6	6	Arel, Almy
	Keramičar-teracer-podopolagač	I	1	19	6	6	I	1	6	6	6	Pero, Mozaik
	Monter –keramičar**	II	1	16	12	12	II	1	4	12	12	Izgradnja invest, Almy
		III	1	17	18	18						
	Elektromehaničar/elektroenergetičar	I	2	24	12	12						
	Elektromehaničar/elektroinstalater	II	2	18	6	12						
	Elektromehaničar/elektroničar telekomunikacija	II	1	17	6	6	II	1	2	12	12	Elektrodistribucija
		III	2	18	12	24						
	Vozač-voznja po zakonu o saobraćaju	III	2	50		75						
Ukupno:		25	49	688	189	444	12	15	94	135	195	
Ukupno grad Zenica:		110	215	2768	817	1582	30	63	528	589	2373	

*cjelokupan nastavni proces realizira se po modularnim nastavnim planovima i programima (EU VET),

**modularni nastavni plan i program (EU VET)

Tabela C12. Škole koje praktičnu nastavu realiziraju po modularnim nastavnim planovima i programima (III stepen)

Škola	Zanimanje	Praktična nastava koja se realizira u školi					Praktična nastava koja se realizira van škole					
		Razred	Broj grupa	Broj učenik	Broj sati NPP	Broj realiziranih	Razred	Broj grupa	Broj učenik ^a	Broj sati NPP	Broj realiziranih sati	Mjesto obavljanja praktične nastave
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Mješovita srednja škola Kakanj	Frizer	I	2	24	6	12						
		II	2	25	12	24						
		III	2	26	18	36	III	1	26	6	6	privatni saloni
Mješovita srednja škola Tešanj	Električar	I	2	27	4	8						
	Krojač	I	2	27	7	14						
		II	2	31	12	24						
	Obućar	II	2	18	12	24						
	Vozač motornih vozila	II	2	14	8	16						
	Obradivač metala rezanjem	I	4	51	6	24						
		II	1	13	12	12	II	1	13	12	12	Mann Hummel Tešanj
		III	2	18	18	36	III	1	8	18	18	Prevent Jelah
	Zavarivač	II	1	11	12	12	II	1	10	12	12	MCE Žabljak, Čosić Promex
		III	2	17	18	36	III	1	8	18	18	MCE Žabljak, Čosić Promex
	Instalater	III	1	8	18	24	III	1	9	30	51	Hidro-line
	Kuhar	II	2	23	12	24						
		III	1	12	18	24	III	1	9	30	51	Restoran Šema Kraševo
	Automehaničar	I	2	26	6	12						
		II	2	23	12	24						
	Trgovac	I	2	24	6	12						
		III	2	17	18	36						
		I	2	28	6	12						
	Frizer	III	3	25	18	54						
Mješovita srednja škola Zenica	Kuhar	I	2	27	6	12						
		II	2	26	12	24						
		III	2	19	18	36						
	Trgovac	I	1	16	6	6						
		II	2	22	12	24						
		III	1	13	18	18						

	Mesar	II	1	17	12	12	II	1	17	12	12	Mesnica Mefa, Budo, Hari, Tandem, Pašalić
	Poslastičar	I	1	10	18	18						
Mješovita srednja škola "Mladost" Zenica	Monter suhe gradnje, zidar-fasader-instalater-armirač-betonirac	I	1	19	6	6	I	1	6	6	6	Arel, Almy
	Monter – keramičar	II	1	16	12	12	II	1	4	12	12	Izgradnja invest, Almy
		III	1	17	18	18						
	UKUPNO:	33	58	690	397	686	10	11	110	156	198	

Tabela C14. Škole koje praktičnu nastavu realiziraju po modularnim nastavnim planovima i programima (IV stepen)

Škola	Zanimanje	Praktična nastava koja se realizira u školi					Praktična nastava koja se realizira van škole					Mjesto obavljanja praktične nastave
		Razred	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziranih sati	Razred	Broj grupa	Broj učenika	Broj sati NPP	Broj realiziranih sati	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
MSŠ "Musa Ćazim Ćatić" Olovo	Poljoprivredni tehničar	III	2	15	12	24						
Mješovita srednja škola Tešanj	Tehničar za mehatroniku	I	2	29	4	8						
		II	2	27	3	6						
		III	3	28	3	9						
		IV	2	16	3	6	IV	1	7	3	3	Prevent-Jelah
	Elektrotehničar računarstva	I	2	27	6	6						
		II	2	22	3	6						
		IV	2	14	3	6	IV	1	7	3	3	Zupčanik - Šije
	Poslovno-pravni tehničar	II	2	24	6	12						
		III	2	15	8	16	III	1	7	8	8	AS - Jelah
		IV	3	26	10	30						

	Prehrambeni tehničar	I	2	26	4	8						
		II	2	29	6	12						
		III	3	28	8	24						
	Tekstilni tehničar	III	2	14	8	16						
	Tehničar drumskog saobraćaja	I	1	18	6	6	III	1	11	6	6	AC Školjić, Ganjgo Line
		IV	3	28	8	24						
	Poljoprivredni tehničar	I	2	19	6	12						
		III	2	19	12	24						
Mješovita srednja škola Zenica	Veterinarski tehničar	I	1	18	4	4						
		II	2	25	6	12						
		III	2	20	8	16	III	2	20	8	16	Veterinarska stanica, Weta d.o.o. Zenica
		IV	3	26	10	30	IV	3	26	10	30	
	Poljoprivredni tehničar	I	1	18	6	6						
		II	2	27	6	12						
		III	2	20	12	24						
		IV	3	24	12	36						
	Prehrambeni tehničar	I	2	24	4	8						
		II	2	24	6	12						
		III	2	21	8	16						
		IV	3	24	10	30						
	Ugostiteljski tehničar	I	2	24	6	12						
		II	2	21	6	12						
		III	1	11	6	6						
		IV	3	27	6	18						
	Poslovno-pravni tehničar	I	2	24	4	8						
		II	2	26	6	12						
		III	3	22	8	24						
		IV	3	26	10	30						
	Ekološki tehničar	I	2	20	6	12						
		II	2	25	6	12						
		III	2	16	6	12						
		IV	3	28	12	36						
Mješovita srednja škola “Mladost” Zenica	Tehničar za mehatroniku	I	2	25	4	8						
		II	2	30	3	6	II	1	6	3	3	Comp-export, Cimos
		IV	2	22	3	6	IV	1	6	6	6	Eg-inžinjeri, Strong Auto Zenica
UKUPNO:		46	99	1042	303	675	8	11	90	47	75	